

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **106**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

9

RUJAN
2014

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured Hrvatskoga
planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@hps.hr
http://www.hps.hr

Uredništvo

E-mail adresa za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@hps.hr

Grafička priprema

Urednik d.o.o., Zagreb

Tisak

Ekološki glasnik d.o.o.
Donja Lomnica

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
Palmotičeva 27
10000 Zagreb
e-mail: caplar@hps.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krešimir Milas
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tražilica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

<http://www.hps.hr>

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom e-maila ili poštom. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili DVD-u, ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, mora biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka

je 15 kuna (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj

otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnici možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, e-mailom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

368 Krešimir Milas

391 Sveti Ilija, Paškal i Vrisje iznad Gradca

395 Golovrhe na Velebitu

400 Vrapčanska obilaznica

Sadržaj

Članci

- 368 Krešimir Milas
- 370 Minuta šutnje
Borislav Mikulić
- 372 U svom elementu
Vedrana Simičević
- 375 Razvezivanje jednog naveza
Rene Lisac
- 379 Naš Krešo
Krunoslav Milas
- 382 Fragmenti jednoga prijateljstva
Alan Čaplar
- 385 Pietra di Bismantova
Krešimir Milas
- 388 Za sjećanje...
- 391 Sveti Ilija, Paškal i Vrisje iznad Gradca
Josip Kocet
- 395 Golovrhe na Velebitu
Darko Grundler
- 400 Vrapčanska obilaznica
Željko Avdagić

Info

- 402 Krajačev kuk (1659 m)
- 403 Lički gorski biseri
- 403 Planinarsko sklonište Sveti Mihovil na Žlabini (1340 m)
- 404 www.onsight.hr
- 404 Grof Kulmer 29 godina na čelu HPD-a

Rubrike

- 406 **In memoriam:** Drago Bozja, Franjo Paulić
- 408 **Speleologija:** Ususret skupu speleologa Hrvatske, Četvrti festival speleološkog filma u Karlovcu

Tema broja

Krešimir Milas (1983 - 2014)

Naslovnica

Stradali alpinist Krešimir Milas na usponu prema Khan Tengriju (7010 m), foto: Rene Lisac

- 409 **Planinarske kuće:**
Planinarsko sklonište »Pume« na Velikoj Duvjakuši, Uređuje se sklonište na Visočici
- 410 **Nova izdanja:**
Fotomonografija »Slovenske gore v objektivu letnih časov«
- 411 **Planinarski vodiči:**
Vježbe SPV-a Karlovac radi obnavljanja vodičke licence HPS-a
- 411 **Vijesti:** Savjetovanje Međudruštvenog saveza Zagorskog planinarskog puta, »Fotografije iz planinarskog ruksaka«, Prvi susret goranskih planinara, Planinarske baklje za dan pobjede
- 414 **Kalendar akcija**

Krešimir Milas

Nekrolog alpinistu stradalom na Khan Tengriju

RENE LISAC

Na padinama Khan Tengrija (7010 m), u azijskom planinskom masivu Tien Shanu, u nedjelju 27. srpnja snježna je lavina nanijela težak gubitak obitelji i prijateljima Krešimira Milasa te Hrvatskom planinarskom savezu. Nesreća se dogodila na ledenjaku između visinskih logora I i II na visini od 4700 metara, kada je iznenadna lavina bacila Milasa u ledenu pukotinu i ozlijedila njegova partnera Renea Lisca, obojicu članove HPD-a »Željezničar« iz Zagreba. Nakon višednevne potrage i nade na planini čije ime na ujugurskom jeziku znači »vladar neba« potvrđena je Milasova tragična smrt.

Rođen je 27. siječnja 1983. u Zagrebu, a član planinarske udruge postao je 7. svibnja 1987. kada ga je otac učlanio u HPD-a »Kapela« (tada PD »Rade Končar«). Alpinističke vrhunice ostvario je kao član zagrebačkog HPD-a »Željezničar«. Istaknuo se u Hrvatskom planinarskom savezu kao alpinistički instruktor i vodič, pročelnik Komisije za alpinizam HPS-a, izbornik hrvatske ledno-penjačke reprezentacije te kao član uredništva i stalan suradnik časopisa »Hrvatski

planinar«. Njegova je zasluga snažan zamah alpinističke djelatnosti u HPS-u te unaprjeđenje suradnje između alpinističkih klubova i odsjeka u Hrvatskoj, a nemjerljiv doprinos dao je unaprjeđenju kvalitete alpinističkog školovanja u HPS-u. U spomen na prije stradale alpinističke prijatelje, pokrenuo je sa suradnicima i organizirao memorijalni alpinistički skup »Glavno da se klajmba« na Biokovu. Sjajnim alpinističkim uspjesima, predanošću alpinističkoj ideji, nesvakidašnjom sabranošću i spremnošću na izvršavanje svih zadaća kojima je cilj unaprijediti hrvatski alpinizam i planinarstvo uspio je steći naklonost i povjerenje kako među mlađim, tako i među starijim naraštajima alpinista te po mnogočemu postati vodeći hrvatski alpinist mlađe generacije.

Planine je zavolio zahvaljujući obitelji, u kojoj se planinarstvo njeguje desetljećima. U planinarstvu i alpinizmu napredovao je postupno, ne preskačući korake, kao što to čine mnogi mladi penjači. Na taj je način stekao veliko iskustvo, koje je nesebično prenosio drugima, ne samo neposredno, kao instruktor na alpinističkim školama, već i kao

suradnik časopisa »Hrvatski planinar«. Osim kao najplodnijeg autora u tom časopisu, u posljednje su ga vrijeme čitatelji zapazili i po iznimnoj spisateljskoj vještini i sklonosti da alpinističke pothvate zabilježi prenoseći zanos i oduševljenje za tu djelatnost, bez veličanja osobnih zasluga, ali uvijek uza sigurnosne preporuke i edukativne pouke. Ove je godine s velikim veseljem postao članom uredništva našeg časopisa, koji je od malena rado čitao. Kao rijetko tko u našem Savezu stekao je povjerenje ne samo u alpinističkoj zajednici, već i među onim planinarima koji nemaju doticaja s alpinizmom. Kao pročelnik Komisije za alpinizam HPS-a bio je u travnju ove godine domaćin sastanka Komisije za ledno penjanje UIAA u Starigradu Paklenici, gdje je okupljene svjetske alpiniste zadivio prezentacijom suradnje hrvatskih i slovenskih alpinista. Ostvareni rezultati u međunarodnoj suradnji (Slovenija, BiH, BMC, UIAA i dr.) podigli su ugled HPS-a i Hrvatske u inozemstvu.

Krešimir je vrhunskim podvizima u planinama i sustavnim angažmanom na raznim poljima ostavio neizbrisiv trag u hrvatskom planinarstvu, a srdačnošću i prijateljskim osmijehom stekao poštovanje i osvojio srca mnogih planinara i alpinista.

Krešimir Milas (1983. - 2014.)

Bibliografija tekstova Krešimira Milasa objavljenih u »Hrvatskom planinaru«

- Prijatelj iz biokovskih vertikalna, 2012, br. 5, str. 243
- Za prijatelja!, 2012, br. 10, str. 451
- Glavno da se »klajmba«, 2013, br. 3, str. 150
- Rezultati Lednog kupa Hrvatske, 2013, br. 5, str. 249
- Noire, 2013, br. 6, str. 264
- Novi klinovi u Dragmanovu smjeru, 2013, br. 6, str. 303
- Završila alpinistička škola AO Mosor, 2013, br. 7-8, str. 359
- Alpinizam i BASE padobranstvo, 2013, br. 7-8, str. 359
- Novi klinovi u smjeru »Za gitaru«, 2013, br. 9, str. 405
- Penjački skup BMC International Sea Cliff Climbing Meet 2013., 2013, br. 9, str. 405
- Čopov steber u triglavskoj stijeni, 2013, br. 10, str. 420
- Šri Pada ili Adams Peak, 2013, br. 11, str. 477
- Memorijalni penjački skup »Glavno da se klajmba« u Brelima, 2013, br. 12, str. 560
- Zimski uspon stijenom Visočice, 2014, br. 2, str. 56
- Bicikl i alpinizam, 2014, br. 3, str. 110
- Nezaboravni dani u snijegu i ledu, Uspomene na alpinistički logor u Savojskim Alpama i Tonija Rosu, 2014, br. 4, str. 183
- Priječenje masiva Fitz Roy, 2014, br. 4, str. 200
- Srebrno ogledalo, 2014, br. 5, str. 223
- Osiguranja u planinama, 2014, br. 6, str. 243
- Samospašavanje u planini, 2014, br. 6, str. 271
- Sastanak Komisije za ledno penjanje UIAA u Paklenici, 2014, br. 6, str. 287
- Sigurni na osiguranom planinarskom putu, 2014, br. 7-8, str. 332
- Alpinistički projekt Khan Tengri 2014, br. 7-8, str. 353

Minuta šutnje

Borislav Mikulić

Šturi podatak: pao je s vrha..., smrznuo se u stijeni..., razbio se na litici..., zamela ga lavina..., ubio kamen;

objašnjenje koje općim maglovitim riječima nastoji umekšati činjenice: nesretan slučaj..., iznenadno nevrijeme..., neopreznost; beskonačni komentari: kako je mogao..., bio je lud..., svi su oni ljudi..., tko bi to mislio..., umjesto da se bavi pametnijim poslom..., sad ima...

uz užasnuta lica, znalačko kimanje, uz onaj dragi poznati šapat - jeste li čuli?

A fama raste poput plime, prelazi od usta do usta, i što su usta bliža kućnom ognju, istina je dalja, neshvatljivija, luđa, - fama veća, strašnija.

Sve zajedno: epilog drame, kojoj je naslov Nesreća u planini.

Neki osuđuju druge (kukavice): kako ste dopustili; neki sebe (malodušnici): zašto nisam spriječio; neki se hvale (glupani): ja sam znao; neki plaču (mekušci): to nije moguće; a rijetki se pitaju: zašto to, u čemu je bit svega?

Uvijek je bilo i bit će: i kamenja koje pada i snježnih lavina, uvijek skliskih puteva i neočekivanih oluja, ali ni kamenje, ni lavine, ni oluje ne traže čovjeka. Čovjek traži njih.

Znači: u njemu je bit, ili još možda negdje - iza njega.

Što pokreće čovjeka da izlaže život, zdravlje, udobnost, da zebe, gladuje, strahom trne?

Što ga goni naprijed dok zatvara oči kraj provalije, dok pritiskivan teretom gazi bespućem, dok se s vjetrom rve na planinskoj hridi?

Vidici, ljepote svanuća, smiraj dana, ozon u zraku, gorsko cvijeće, obzorje u magli, dolina pod nogama - što?

Sve to, ali ne i samo to.

Ima u čovjeku Nešto, što ga uvijek i svagdje tjera naprijed. Teško je kazati što je to - to Nešto, jer je to niz faktora i svih zbivanja od bezbrojnih generacija unazad, od prve žive stanice, pa do zajednice vlastitih stanica, koje formiraju njegovu psihu i somu.

U tom Nečem sadržani su nagoni, instinkti, uvjetni i bezuvjetni refleksi, šokovi, stresovi i čitav niz znanih i neznanih faktora, kojima tako mudro barataju psiholozi.

No ako te sve nabrojene i nenabrojane faktore stavimo na sito i tresemo dugo, do srži, ostat će nam tek nešto malo s ove strane mreže.

Kod čovjeka, koji odlazi u planinu, u stijenu, naići ćemo na istu želju za lijepim, dakle sve ono već nabrojeno; naći ćemo komplekse manje vrijednosti - tko zna kad i gdje sakupljene, a kao protutežu njima - želju za afirmacijom.

Ne smijte se gospođo! I vi, dok pokazujete kako su vam krastavci odlično uspjeli, činite to s istom željom kao i vi, gospodine, kad pričate kako vam neka žena šalje pisma... Svatko se želi - obično podsvjesno - nečim istaći, odskočiti od ostalih, a ujedno prikriti svoje slabije strane. Svak na svoj način. Netko krastavcima, netko doktorskom titulom, a netko alpinizmom.

Naći ćemo osim toga nesvjesnih seksualnih poriva - uostalom kao i kod vas, zlobniče, koji se smješkate, iako sami svoj suvišak fizičke i psihičke energije trošite na nogometu ili možda tek pjesmama.

Naći ćemo želju za vladanjem nad grupom ili partnerom, jednaku onoj kod narednika ili direktora, naći ćemo možda još štogod, ali sve se to kreće u krugu i nikada ne znamo gdje prestaje jedno, a gdje počinje drugo.

Ali ima još nešto što pokreće čovjeka-alpinstu, no to nije više on sa svojim vlastitim nasljeđem i stečenim svojstvima, već Život, sam Život. Život je slikovita komparacija - drugo agregatno stanje materije. Prvo je stanje mrtva materija. Mrtva i živa materija stoje u vječnom sukobu koji traje već preko milijardu godina, od kako se javio život. U tom sukobu pobjeđuje čas jedna, čas druga strana. Borba je nesmiljena. Vulkani, potresi, poplave, orkani, vatra, led - sve su to sredstva, kojima se bori mrtva materija. A živa? Upornošću, sposobnošću za prilagođavanje, osnovnim zakonom - savladati mrtvu materiju. To je uvjet života.

Svako živo biće nosi taj zakon u sebi, i alge koje žive u vreloj vodi, i one što se crvene na snijegu; bakterije iz željezne rudače i one što talože sumpor; lišaj na vrhu najviše planine i riba iz najdubljeg mora; ptica što leti u zraku, krt zemlju što ruje i konačno - čovjek.

Krešimir Milas u Tien Shanu ovoga ljeta

I u njemu tinja taj zakon života koji ga tjera da se uspinje na vrhove Himalaje, upravo zato što oni postoje; da se spušta na dno mora, da leti zrakom, da silazi u zemljine ponore, da osvaja polove, da putuje u svemir, da na svakom koraku i u svakom času prkosi mrtvoj materiji i njenim silama, da je savlađuje, da joj bude gospodar.

To je onaj pokretač što ga pokreće dok gradi svemirske brodove, dok gleda zvijezde, razbija atome, proučava strukturu molekule.

To je ona sila, koja je stvorila Vikinge, Kolumba, Cooka, Livingstona, Amundsena, Keplera, Kopernika, Newtona, Galileja i sva ona ostala imena, koja su ispisivala velikim slovima stranice povijesti.

To je, konačno, ona sila, koja sjedi za volanom trkaćeg automobila, pod padobranom koji pada kroz zrak, ili konačno u čovjeku koji osvaja neki vrh.

Danas ne osjećamo u punoj mjeri taj zakon, jer nas ima odviše i njegova težina dobrim dijelom pada na razmjerno malen broj ljudi, ali ako već nismo među njima, pokušajmo ih shvatiti, pustiti na miru - jednako one, koji se bore na polovima savlađujući hladnoću, ili one što kidaju granice

brzine na mlaznim avionima, ili uranjaju u čeličnim kuglama u morske dubine. Pustimo konačno i one, što se suprotstavljaju stijenama, nevremenu, visini, penjući se na gorske vrhunce.

A kad i pogine koji u toj borbi (uostalom, to je sudbina i onih koji se ne bore), shvatimo da pogibaju i oni u vodi, u zraku, na polovima, pa čak i na cesti ili u krevetu, i da u tome nema ništa novo ni neobično. Ne smatrajmo ih zato luđacima ili glupanima. Oni imaju svoj svijet, svoje idale, i ona iskra životnog zakona gori u njima, a nju treba čuvati. Kad bi je nestalo, nestalo bi i čovjeka. Ne znači to da im ne treba pomoći, da ih se ne treba zaustaviti, spasiti - ako se može. Naprotiv! Ali ako ne uspiju, ako zaglave, shvatimo to kao nužnost, jer oni su sretni - završili su tamo gdje su se i borili - u planini. Oni su poput leptira koji umiru u trenutku kad snesu jaja. Samo oni, koji ih ne nesu, mogu im dobaciti: Budale zašto ih nesu!

Svaka smrt u stijeni je u stvari znak života. Život se bori, a dok se bori dotle će ga i biti. Sjetimo se toga, kad čujemo riječi:

Za druga poginulog u planini - minuta šutnje.

Ovaj članak Borislava Mikulića objavljen je prvi put u našem časopisu 1956. godine (br. 2)

U svom elementu

Uspomena na najšarmantnijega hrvatskog alpinista

Vedrana Simičević, Rijeka

Nevjerojatno je kako se ljepota, jednom dodirnuta, može pretvoriti u bol. Čuda visokih planina obećavaju hiperspiritualnu vezu, no kad im se jednom približite, one iznenađujuće traže samo krv, znoj i suze. Nije li zabavno što sličan varljivi šarm vlada i strastvenim ljudskom odnosima?

Te bolno istinite rečenice izgovorio je u jednom od svojih rijetkih intervjuja legendarni poljski alpinist Voytek Kurtyka, jedan od rijetkih iz generacije himalajskih velikana koji je preživio svu silu nevjerojatnih alpinističkih pustolovina, u najbrutalnijim mogućim uvjetima. Lišen iluzija, Poljak čiji uspon prvenstvenim smjerom na Gasherbrum IV, koji je davne 1985. izveo s Robertom Schauerom, mnogi i danas smatraju podvigom stoljeća, ne progovara o svojoj vezi s planinama isključivo izrazima hvalospjeva. Za razliku od većine ostalih poetičnih citata iz alpinističke literature, koji uglavnom veličaju mističnu vezu između negostoljubivih planina i ljudskog duha, ovaj Kurtykin progovara o riziku i visokoj cijeni te instinktivne strasti koju osjeća svaki istinski alpinist.

Zna Kurtyka dobro o čemu govori, jer svaki put kad u planinama zauvijek ostane prijatelj, osim s tugom, razum se bori i s tim vječnim pitanjem – koliko sve to ima smisla. No, baš kao što se ljudski odnosi bez imalo strasti čine ispraznima i površnima, tako ni jedan alpinist jednostavno ne bi odlazio u planine da ne osjeća intenzivnu potrebu povremeno zaroniti u taj svijet stijena, leda i snijega u kojem svaka odluka koju donesemo i svako iskustvo s kojim se vratimo u dolinu mijenja našu percepciju svakodnevice. Znao je to dobro i Krešimir Milas, još jedan alpinist i prijatelj koji je ostao tamo gore.

Teško je bilo što o Milasu sažeti u jedan tekst. Po svoj prilici najšarmantniji od svih hrvatskih alpinista mlađe generacije, kojeg je cijela alpinistička zajednica ili kako bi on to rekao – zapravo svi osim mame – zvala po prezimenu, uvukao bi se pod kožu svakome tko ga je malo bolje upoznao. Momak sa sjajnim smislom za humor, jedinstvenim

talentom za pisanje, velika srca i široka uma, imao je još jednu osobitost – bio je alpinist dušom i srcem, jedna od onih rijetkih pojava u hrvatskom alpinizmu s osebujnom kombinacijom gotovo manične potrage za većom sigurnosti sebe i drugih te istovremenom potrebom za guranjem vlastitih granica. Milas je bio, nema sumnje, pravi hodajući odgovor na to vечно pitanje o smislu alpinizma.

I nije slučajno da je tako volio prizemljenu filozofiju zlatne generacije najboljih poljskih alpinista. Gutao je on, istina, svu alpinističku literaturu koje se mogao dočepati, u tolikoj mjeri da su rijetki oni koji su ga mogli nadmašiti u nekom ultimativnom kvizu alpinističke povijesti, da takav kojim slučajem postoji. No bilo kakva mistična preuveličavanja kojih su prepune literarne alpinističke pustolovine – bez obzira bile to ukoričene knjige ili nadobudni izvještaji na forumima – nikad nisu baš najbolje sjedali našem, zdravom cinizmu sklonom pročelniku Komisije za alpinizam.

Sa ženskim tangama na kacigi, već izbljedjelim od posljedica tih nekoliko stotina smjerova kojima su se s njim prošetale, i prepoznatljivom bradom, Milas se u planinama doimao kao neka moderna, mlađa i zgodnija reinkarnacija Dona Whillansa, engleske alpinističke legende poznate po svojim dosjetkama i ironičnom odmaku prema »mistici« alpinizma, jednog od onih mitskih likova iz alpinističke povijesti koji je i Milasu bio prirastao srcu. Nekako u Whillansovom stilu, nepresušan smisao za humor i autoironiju nije napuštao Milasa ni u najnapornijim satima penjačkih uspona, pa bi i na kraju zahtjevnog smjera kao što je Frendo spur u Aiguille du Midiju, 1300-metarske kombinacije stijene, snijega i leda, našao još djelić snage da odglumi pozu još jednog njemu dragog alpinista, Vincea Andersona, s kultne fotke snimljene na vrhu Nanga Parbata. Glumljenje »andersonice«, kako je Milas iz zezancije zvao tu »vršnu« pozu trijumfa i umora, u klečećem stavu, glave zabačene unatrag, nije zabavljala samo njega, nego i sve one alpinističke fanatike u njegovom okružju koji su

čitali dotičnu knjigu i kužili foru. Jer, cijela poanta te strastvene ljubavi prema alpinizmu, znao je to Milas dobro, ionako nikad nije bila samo u usponu i naredanim smjerovima, već i u imperativu da mazohizam nikad ne nadjača neopisiv užitek druženja, radost penjanja i osjećaja avanture, baš kao ni sposobnost da bilo koju situaciju okreneš na šalu.

– Teško mi je gledati prijatelje kako intelektualno propadaju – u svom je vječno zafrkantskom stilu te srpanjske srijede komentirao dokone pokušaje igranja boća kamenjem, dok je naša slovensko-hrvatska ekspedicija satima čekala helikopter da nas odveze u bazni logor Khan Tengrija. On je pak vrijeme kratio s knjigom u ruci, i to upravo onom o Kurtyki i ostatku beskompromisnih Poljaka. Iako se na svojoj prvoj ekspediciji u visoka brda Milas doimao ozbiljnijim nego inače, kontrolirano uzbuđenje iščitavalo se na njemu svakog trenutka našega višednevnog putovanja prema bazi najljepšeg vrha masiva Tjan-Šana. Za Khan Tengri, taj savršeno oblikovan sedamtisućnjak na granici Kazahstana, Kirgistana i Kine, sa svojim se penjačkim partnerom Reneom pažljivo pripremao mjesecima. U filozofiji »light and fast« uspona vagali su njih dvojica svaki komadić opreme, promišljali o svakom gramu hrane za visinske logore. Tablica njihove pripreme uspona bila je štreberski naporna

i precizna, s pomno razrađenim svakim danom ekspedicije. Rene i Milas imali su objašnjenje za sve – od toga zašto uzeti samo četiri komada doljnjih gaća do toga kad je najsigurnije prolaziti koji dio planine. Milas je pak dodatno radikalizirao njihov spartanski pristup sam izradivši zajedničku vreću za Renea i sebe, koja je trebala dodatno olakšati ruksake.

– Materijal je kao primaloft, samo malo bolji – to je za izolaciju, a gornji dio je od padobranskog materijala koji ima 35 grama po jednom kvadratu, tako da je vreća kilu i dvjesto za nas dvojicu, a ima pet centimetara izolacije – pojašnjavao nam je uvjeren svojom izumom, baš kao što je vjerojatno Whillans svojedobno razlagao zašto je izumio svoj slavni šator za visinu, cilindričnog oblika. Uspon u »najčišćem« mogućem obliku, brz, ali što sigurniji, elegantan i lišen unaprijed postavljenih fiksnih užeta, s penjačkim navezom koji se na planini brine sam za sebe i svoje odluke, bio je ideal koji je Milas usvojio čim se počeo baviti penjanjem. Smisao za pustolovinu i istraživanje koji se nalazi u samoj srži alpinizma, prigrljio je nekako »po defaultu«, lutajući već na počecima svoje alpinističke karijere skrivenim kutcima Velebita, tražeći djevičanske stijene daleko od vreve onih popularnih, pakleničkih. Nisu to bili smjerovi koji bi odskakali težinom,

ali sadržavali su sve ono što oduvijek čini poantu i duh alpinizma – put u nepoznato, bez sigurnosti skice i hrpe izvještaja na internetu. Ljubav prema otvaranju prvenstvenih smjerova Milas je nastavio njegovati i kasnije, kad mu je iskustvo omogućilo da traži neke ambicioznije ciljeve, pa nikoga tko ga je poznavao zapravo nije začudilo što su on i Rene – jedan od najaktivnijih i najbolje »pogođenih«

hrvatskih penjačkih naveza, planirali na vrh Khan Tengrija doći novim, svojim, prvenstvenim smjerom. Naoružani uvećanom fotografijom i pažljivo iscrtanom skicom, svoj su plan potanko izložili i mjesnim penjačkim legendama u baznom logoru, dobivši iskrenu pohvalu za kreativan i logičan izbor smjera.

Teško je reći o čemu je točno Milas razmišljao dok se tog srpnja uspinjao veličanstvenim ambijentom zasnježenih litica i izvanzemaljski oblikovanih prirodnih ledenih skulptura na putu do logora II na Khan Tengriju, ali mora da mu je barem jednom kroz glavu prošla priča o tome kako je Voytek Kurtyka čak tri puta pokušavao ispenjati prvenstveni smjer na vrh Khan Tengrija. Mora da se tamo, u tom veličanstvenom krajoliku, po tko zna koji put tih dana, ponovno osjetio sretnim što je nakon višegodišnjih penjačkih pustolovina u Alpama napokon došao u to ludo lijepo okružje snježnih gorostasa, u priliku da prođe onuda kuda još nitko nije prošao, da uživa u tom neponovljivom osjećaju otkrivanja koji je hranio njegov istraživački duh. Tamo gore, Milas je definitivno bio u svom elementu, lišen ikakve sumnje da radi upravo ono u čemu se osjeća najbolje.

VEDRANA SIMIČEVIĆ

Spomen-obilježje s natpisom Milas složeno u baznom logoru pod Khan Tengrijem

Razvezivanje jednog naveza

Rene Lisac, Zagreb

Kažu da je partnerski odnos penjačkog naveza nešto posebno, no o tome ništa nisam znao ili barem nisam o tome razmišljao. Meni se uglavnom samo penjalo. Prošlo je više od godine našeg poznanstva dok se nije dogodio prvi zajednički uspon, Sinji slap s produžetkom u Nemšku smer Dolgega hrpta u Julijskim Alpama. Bio je to najobičniji i ni po čemu poseban uspon. Milasu je odmah bilo jasno da ćemo nakon toga postati partneri i pokušao mi je to objasniti prvom sljedećom prilikom kada je, za rođendan, lagano raspoložen vinom, govorio nešto tipa: »Ti i ja... velike stvari... Alpe... Himalaja«, dok sam ja potpuno trijezan samo odgovarao: »Je Milas, bumo Milas...« Ubrzo je i meni postalo jasno. Naše

dijametralno suprotne navike, životni stil, fizičke karakteristike i koješta drugo postale su malo bogatstvo našeg naveza, a i bole su oči svakoga tko bi nas vidio zajedno. Na razgovor za novine prije odlaska u Kirgistan Milas je kasnio. Zabavljao sam novinarku odgovarajući na pitanja o tome jesmo li spremni. I u tom se trenutku pojavio. Vidjevši ga, novinarka je kao iz topa ispalila: »Vidim, partner ti je i fizički spreman!«, misleći pritom na njegovu snažniju tjelesnu građu.

Obojica smo penjali mnogo, iako zajedno razmjerno malo. No, sve najambicioznije, atraktivnije ili zabavnije penjačke ideje bilo je teško zamisliti u drugačije navezanoj kombinaciji. Znali smo da nikad nećemo postati svjetske alpinističke

Nemški Turnc, Triglavsko sjeverna stijena, srpanj 2012.

RENE LUSAC

Testiranje opreme za ekspediciju, srpanj 2014.

zvijezde, ali smo čvrsto vjerovali da se razvijamo u jedan od zabavnijih i kreativnijih naveza. Barem se nama tako činilo, i uporno smo radili na tome. Količina kojekakvih ideja i izuma, paralelnih realnosti koje smo generirali na pristupima, štandovima i bivcima samo se povećavala, a jedan od omiljenih poligona za to bilo je zbijanje šala na vlastiti račun.

Nakon aklimatizacijskog uspona iz helikopterske baze Maida Adyr na visinu od 4000 metara zadržali smo se još nekih pola sata uživajući u vidiku na nevjerojatne krajobrazne Tjan-Šana obasjane zalazećim suncem. Između raznih tema, kako bi me uvjerio da su Francuzi velike face u svjetskom alpinizmu, spomenuo mi je nekog alpinista uz komentar kako je vodio klijenta uza sjevernu stijenu Eigera.

Rene: »A to je kao nekaj posebno?«

Milas: »Pa da, rijetko tko je to napravio...«

Rene: »Pa ajmo to ispenjat, evo za prvi put ja ću biti vodič, a ti klijent. Ipak ja mogu lakše proći kao neki Francuz, a drugi put ćemo zamijeniti uloge!«

Milas (nakaradnim francuskim engleskim glumi raspravu alpinista): »Have yu hrrd...!? Zis guy, Rene Lussac, he took a client up on Eigerr!«

Rene: »...and zis client... he is even bigger than him!«

Kad smo sletjeli u Bazni logor Milas se konačno osjećao na sigurnom. Dok se on užasavao leta helikopterom i davanja injekcije deksametazona partneru u slučaju potrebe, ja sam se na ovom putu valjda bojao svega ostalog. Da je poslije mogao

vidjeti kako sam sebi u Biškeku svakodnevno dajem injekcije za spašavanje smrznutih prstiju, zasigurno bi bio vrlo ponosan na mene. Sve je bilo savršeno, prognoza je davala prozor povoljnog vremena od tri dana, bili smo spremni i primjereno opremljeni, dobro raspoloženi i motivirani razgovorima s Dimitrijem Grekovim i Glebom Sokolovim, najjačim alpinistima u kvartu, vrlo upućenima u sve finese uspona. S prvim korakom nestali su svi strahovi i nedoumice. Jedino što je kvarilo sliku bila je Milasova visinska glavobolja koja se pojavila visoko na putu za logor 2 (5300 m), prema kojem smo inače dobro napredovali. Posljednjih 200 metara išlo je vrlo sporo, ja u mukama, s oba ruksaka na sebi, a Milas u borbi s glavoboljom. Tijekom dana on se odmarao dok sam se ja bavio »kućanskim poslovima« u kampu te ga poticao da jede i pije koliko može. Iako se tijekom dana dobro oporavio i glavobolja mu je uvelike popustila, obojica smo zaključili da nastavak aklimatizacije do logora 3 nema smisla i da se prvom sigurnom prilikom u ranojutarnjim satima spuštamo u bazu.

Između svega ostalog, bili smo vrlo gastronomski orijentiran navez; 70 posto pripreme

Odlazak na aklimatizaciju

penjačkog uspona svodilo se na kulinarnost. Milas je uvijek imao neke »light & fast« koncepcije tipa »jest ćemo pahuljice iz vrećica da ne bismo nosili posudice«. Ja sam pak znao mljeti žitarice u prah kako se ne bi trebale kuhati, no na kraju smo uvijek nosili masu toga i dobro jeli. Iako je on izvršno kuhao, inzistirao sam na tome da uglavnom ja budem le chef. Kad mi je na silasku, u našem posljednjem razgovoru, rekao da zna kako je meni to normalno, ali da mi se zahvaljuje na svemu što sam taj dan dok mu je bilo teško radio za njega, samo sam odmahnuo rukom, a on je nadodao: »Morat ćeš mi dopustiti da ti u logoru 1 ja ovaj put skuham gozbicu.« Odgovorio sam u šali: »Svakako, pa kad mene u logoru 1 lupi nizinska bolest, nećeš imati izbora.«

Tutnjalo je desetak sekundi kad su nas zasuli prvi komadi leda pošto su se dvije ledene gromade odvalile negdje kilometar iznad nas podno Vrhha Čapajeva. Slika Milasa, navezanog na 8 – 9 metara udaljenosti, dok pokušavamo trčati u suprotnom smjeru, u sekundi je nestala u bjelini. Lavina je pala ravno na nas, samljela nas i istresla se u duboku ledenjačku pukotinu zatrpavši je gotovo do vrha.

RENE LISAC

Među seracima pod logorom 2

Lavina 27. srpnja 2014. u 7:27 h, snimak Matevža Kastrina iz logora 1

Negdje na dvadesetak metara duboko u pukotini dohvatio sam zrak i ugledao oskudne zrake svjetlosti iznad sebe. Uže, na čijoj se drugoj strani nalazio Milas, spuštalo se ravno iza mojih leđa u ledenu masu tvrdu poput betona. Nakon dva i pol sata iskopavanja ostacima hodačkog štapa iz ledenog zagrljaja lavine, došao je trenutak za naše posljednje razvezivanje. Penjući jednim cepinom i jednom derezom dvadeset metara kroz vertikalnu usku i okomite ledene pukotine, vukao sam ostatak užeta za sobom dok ga nekoliko metara do izlaska na površinu ledenjaka nije ponestalo. Zakvačio sam začvorenu gurtinu na sam kraj užeta i odbacio ga na malu policu, kako bih obilježio mjesto na kojemu je ostao.

Lavina koja me je razdvojila od Milasa nije se zaustavila u pukotini dalekog ledenjaka Inylčeka, okovala je ledom srca našoj ekipi i ostalim penjačima u baznom logoru, rodbini, prijateljima i svima u domovini koji su Milasa barem malo poznavali. Dragi Milas, bio si ljudina kakve nema, meni si bio upravo ono o čemu se priča kad se govori o pravom penjačkom partneru, ali i mnogo više od toga – prijatelj, učitelj. Ako si već morao otići, bila mi je čast što sam te mogao, navezan do posljednjeg trenutka, ispratiti. A najljepše brdo na svijetu, taj vladar Nebeskoga gorja, pruža ti veličanstven posljednji bivak, kakvog se ne bi posramio ni jedan pravi alpinist.

I ovaj je put našao put do vrha

Milasov kamen na vrhu Khan Tengrija

Više je stranih alpinista iz raznih dijelova svijeta na ovaj ili onaj način pokušalo pomoći našoj ekipi te nesretne nedjelje u potrazi za Krešimirom Milasom. Od šesterice najiskusnijih lokalnih ruskih, kirgizanskih i uzbekistanskih vodiča koji odlično poznaju planinu, a koji su ubrzo nakon nesreće bez razmišljanja ušli u helikopter i nekoliko sati kopali na mjestu tragedije, bez obzira na rizik od nove lavine, preko poljskog alpinista koji je bio prvi očevidac lavine i na licu mjesta organizirao brzu potragu s nekoliciinom ostalih alpinista koji su se tog dana spuštali s logora 2 iza Milasa i Renea, do nekoliko engleskih i čeških alpinista koji su u logoru 1 našoj četveročlanoj slovensko-hrvatskoj ekipi nesebično posudili svoje radio-stanice dok smo poslije prvih nepotvrđenih informacija o nesreći očajnički pokušavali saznati što se događa na planini i pozvati pomoć. Jedan od njih, britanski alpinist Huw James, potresen tragedijom, nekoliko dana poslije napravio je dirljivu gestu. Prilikom svog završnog solo uspona na vrh Khan Tengrija ponio je kamen s urezanim imenom Krešimira Milasa, te fotografiju po povratku u »civilizaciju« poslao našoj ekipi.

Vedrana Simičević

Naš Krešo

Krunoslav Milas, Zagreb

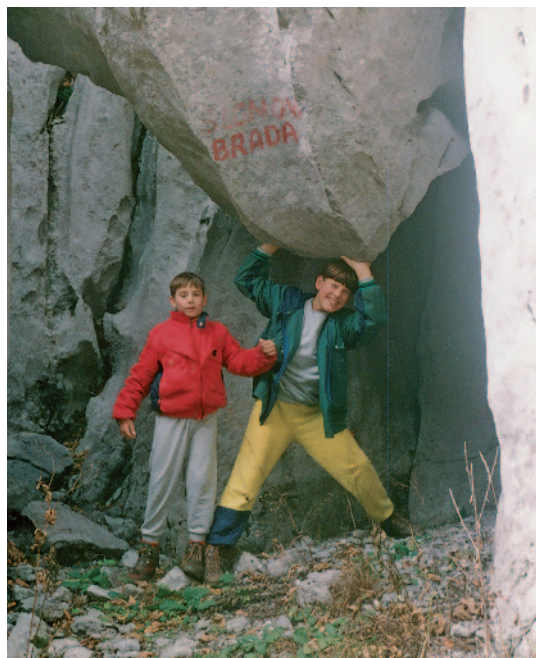
Našega Kreše više nema. Planinari i alpinisti zvali su ga samo Milas jer neka prezimena automatski postaju i nadimci. Nama doma bio je uvijek samo Krešo, ponekad Šokre. Meni, njegovu stricu, posebno je teško napisati nešto u ovim trenucima. No, postoje stvari koje samo mi doma znamo, koje svakako treba reći.

Pitaju me ljudi otkad se bavio planinarenjem, otkad je bio član planinarskog društva. Kako da na to odgovorim? Brat i ja oduvijek smo voljeli planine, sa suprugama i djecom lutali posvuda. Može li se kao početak Krešina planinarenja računati dan kad smo ga prvi put na leđima nosili u planinu (nije imao ni godinu dana kad je prvi put bio na Bijelim stijenama), ili se računa kad je prvi put hodao sam? Našao sam zapisano u svom planinarskom dnevniku: bilo je to 1. svibnja 1985. na Kuna gori. Imao je nešto više od dvije godine. Sam se popeo. Ili je pravi početak, ustvari i prije početka, kad je njegova majka, tri mjeseca trudna s njime, bila na Bijelim stijenama?

Ili je počeo kad se učlanio u planinarsko društvo, tada u »Končar«, poslije »Kapelu«? I opet ne znam, ali vjerojatno se radi o prvom sastanku društva nakon njegova rođenja. Kojeg se dana u tjednu rodio i kojeg smo dana u »Končaru« imali sastanke, danas se zaista više ne sjećam, ali sjećam se sitnih zgoda. Kad je u prvom razredu učiteljica zapitala kako djeca pomažu svojim roditeljima, on se isprasio i rekao: »Učiteljice, ja na domu na Bijelim stijenama pomažem tati cijepati drva!« Učiteljica je to na sljedećem sastanku rekla njegovoj mami, a ona joj je potvrdila da to Krešo svojom malom sjekirom zaista radi. Na radnim se akcijama uvijek upinjao nositi kao i odrasli, po nekoliko bi puta na dan odlazio od parkirališta do kuće. Kad bismo dežurali na Bijelim stijenama, najteže je bilo oteti mu knjigu dojmova, u koju je, uz negodovanje drugih planinara, neumorno lupao žigove.

A susret sa stijenom? Ne znam je li imao deset godina kad se prećacem popeo na vrh Bijelih stijena.

Kao alpinist bio je itekako oprezan. Kako smo svi u obitelji oduvijek prebirali sve moguće

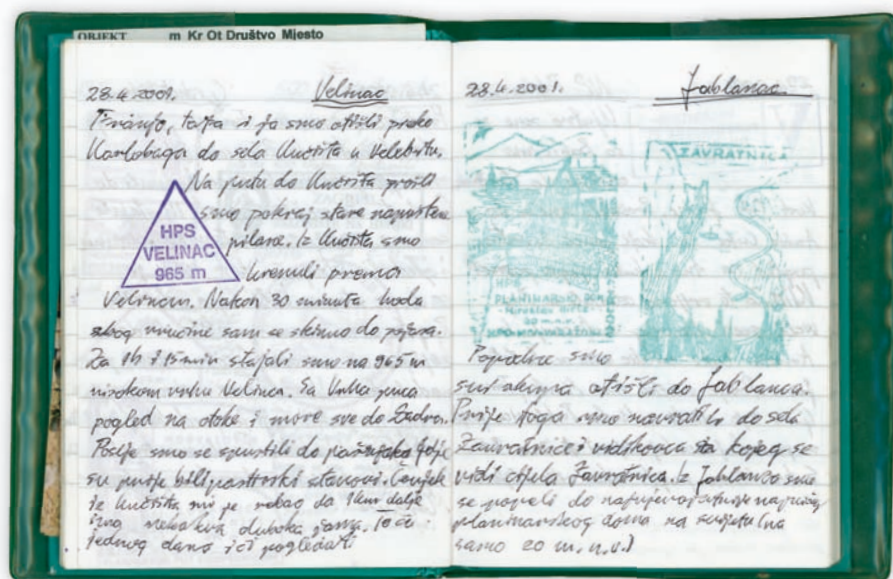

Pod Slonovom bradom u Bijelim stijenama

planinarske tekstove i časopise, kad se opredijelio za alpinizam, među prvim tekstovima koje je pročitao bili su stari članci o svrhovitosti alpinizma nastali nakon Brahmове pogibije u Paklenici. Sve je znao, sve moguće pročitao. Sam odlučio. I oprežno penjao. I pomagao drugima u stijeni.

Oduvijek je obožavao stijenu. Posebno se volio popeti u spomen stradalim prijateljima. Prvi takav uspon izveo je u stijeni Blagaja kad je ispenjao smjer u spomen na svoju netom preminulu sestričnu Stanku, moju kćer. Tada se još nije usudio pisati pa je Hrvoja, koji je penjao s njim, nagovorio da napiše i objavi tekst u »Hrvatskom planinaru«. A njegovi usponi što ih je sam opisao u spomen na Tonija, Martina i druge poginule alpiniste, ostat će kao prekrasan spomen nestalim prijateljima.

Nagovarali smo ga da neki od svojih uspona opiše u »Hrvatskom planinaru«. Sramežljivo mi je pokazao svoj prvi tekst. Izbacio sam nekoliko rečenica koje su se ponavljale. U drugom tekstu tek nekoliko riječi. Treći više nisam trebao doradivati.

Pečati i bilješke u planinarskom dnevniku Krešimira Milasa

Nikada neću zaboraviti njegovu radost kad je prošlog ljeta došao doma presretan i s vrata mi ponosno dobacio: »Stric, ispenjal sam Čopa!« »Odlično«, rekoh, ali tek sam poslije na internetu i od starijih alpinista saznao koliko je to težak uspon.

Znali smo da se sprema poći u Kirgistan i znali smo koliko mu to znači. Dugo se i ozbiljno pripremao za taj pothvat. Sedam dana prije puta trebali smo se naći u Hercegovini, gdje sam bio na ljetovanju, ali samo mi je poslao poruku: »Stric,

Na Horvatovim stubama

S mladim bratom Franjom i ocem Ivanom na Strugama

Na Dinari, pod oblacima

sorry, imam preveliku gužvu oko priprema i nemrem stić'.

Ovih smo dana kao obitelj primili nebrojene poruke sućuti poznatih i manje poznatih prijatelja i poznanika. Želio bih na ovom mjestu citirati jedno od pisama koja su nam stigla i koje samo po sebi mnogo govori.

...

Dragi Kruno!

Ne znam, a nije ni važno hoćeš li ovu poruku čitati sada ili jednom kasnije. Jednostavno, imam se potrebu javiti i nadam se da mi to nećeš zamjeriti. Od jučer, od kada sam saznala što se dogodilo, prebiram po danima koje smo s Ivinom i tvojom obitelji proveli na brojnim orijentacijskim natjecanjima, u lijepim i veselim druženjima. Bodrili smo svoju djecu, veselili se njihovim uspjesima, tješili ih ako su bili razočarani svojim rezultatima. Vjerovali smo da će im sport pomoći da se lijepo razviju, da razumiju zakonitosti uspona i padova i da zbog ovih poto-njih ne budu razočarani, malodušni, da ne odustaju, već da se još jače bore, da idu dalje. Jesmo li dobro napravili? Ili smo trebali ustrajati na tome da žive »normalan« život, rutinu, bez izazova? Tko bi sada bio pametan! Bismo li onda imali sretnu i zadovoljnu djecu ili bismo gledali neke nezadovoljne mrgude?

Povremeno sam pratila pripreme za ovaj uspon i komentirala: »Svaka čast, dečki, skidam vam kapu na hrabrosti«. Ili je to ipak bila ludost? Koliko je bilo sjaja, vedrine, vjere u Krešinu pogledu kad je govorio o tom pothvatu! Ne, ništa ga nije mogli zaustaviti.

Znam da ponovno proživljavate paklenske trenutke i nikakve riječi utjehe ne mogu sada doprijeti do vas. Molimo se i u mislima smo sa svima vama, Tanja i Željko.

....

Kako odgovoriti? Jednostavno: siguran sam da bi svatko u našoj obitelji i opet učinio to isto. Jer, radi se o ljubavi i odluci o nečemu, radi se o načinu života.

Završio bih riječima njegove djevojke Jelene, izrečenima na ispraćaju: »Bio si jedan od onih koji svoje snove nisu prespavali, uvidio si moć i hrabrost koja nam je dana da odvažno sanjamo i tako živimo. U srcu, u dahu su ti planine. I tamo, tamo sad putuješ. I znam da si miran!«

Na našoj terasi i dalje stoji željezna cijev koju je ovog proljeća pričvrstio i na njoj svaki dan vježbao. Ne znam tko će je imati snage pomaknuti.

Fragmenti jednoga prijateljstva

Alan Čaplar, Zagreb

* * *

U petak navečer, dan prije putovanja u daleki Tien Shan, nazvao me Krešo:

– Hej, sutra idem na put... zovem da te pitam jesam li ti poslao slike za knjigu o kojima smo pričali...

– Nisi, ali nije panika. Ako nisi stigao, pošalji mi kad se vratiš.

– Me ne, šaljem ti ih sad. Nek' budu kod tebe.

– OK, ajde pošalji mi i... sretan put.

– Hvala ti. Ajde, bok.

Devet dana poslije, također navečer, ponovno mi je zazvonio telefon. Ponovno Milas, ali ovaj put njegov stric Kruno, dugogodišnji planinarski prijatelj i također član uredništva našeg časopisa. Njegove riječi oborile su me s nogu:

– Jesi li čuo? Javili su nam sad iz Kirgistanu da ga je pokupila lavina... Samo to znamo... Javi mi ako bilo što saznaš, bilo što.

Nevjerica, šok i tuga ispunili su toga i sljedećih dana srca njegove obitelji te svih planinarskih, alpinističkih i drugih Krešinih prijatelja. Ispunjen košmarom u glavi pokušavam još uvijek složiti fragmente u mozaik, no slika od tisuću krhotina ne može se iznova složiti.

Upoznao sam Krešu najprije kroz članke u »Hrvatskom planinaru«, a osobno kao tečajca na tečaju za vodiče na Okiću i Gorskom zrcalu. Dolazak nekolicine dobrih alpinista na tečaj kojem sam bio voditelj ispunjavao me tremom da ne napravimo neki propust ili pogrešku. I prije početka tečaja bilo je jasno da je njihovo znanje i iskustvo veće i bogatije od iskustva nekih naših instruktora. Dogodilo se neočekivano: Krešo i kolege pratili su naša predavanja i vježbe s velikim zanimanjem, bez pitanja pripomogli u izvedbi vježbi, ali i diskretno savjetovali kako ispraviti male propuste koje drugi tečajci nisu ni zapazili. Nezaboravna scena s tog tečaja bilo je urušavanje improviziranog bivka Krešine ekipe, kao i nevjerica kako smo unatoč svemu što smo govorili uspjeli navući tečajce da u stijenu krenu bez provjere opremljenosti svojih partnera. Bile su to pouke iz kojih smo svi mnogo naučili, a ujedno razvili prisna prijateljstva koja ne blijede.

* * *

Desetak smo se puta slučajno susreli na putu prema poslu ili s njega, u srcu Zagreba. Uvijek bismo razmijenili nekoliko riječi, a nerijetko bismo se i duže zapričali, jednom prilikom i po pljusku koji je nemilice šibao Teslinom ulicom. Kako je to lijepo zabilježio suradnik našeg časopisa Hrvoje Zrnčić, Krešo je fizički i psihički djelovao kao da može zaustaviti lavinu, a ne da ona može odnijeti njega. Veselio sam se s Krešom kad je njegova sestra prijavila svoga sina, Krešina nećaka, na Malu planinarsku školu na Velebitu. Najmanji polaznik bio je dorastao svakom zadatku.

* * *

Kad je prošle jeseni u Sarajevu osnovana prva stanica planinarskih vodiča u BiH, u namjeri da se upoznamo, ali i pružimo potporu planinarskim kolegama u formiranju njihove vodičke službe, dogovoren je sporazum o suradnji stanica

planinarskih vodiča iz Sarajeva, Splita i Zagreba. Suradnja je već dala višestruke rezultate: nekoliko vodiča iz BiH bilo je na hrvatskim tečajevima, a Vodička služba HPS-a organizacijski je i instruktorski podržala održavanje tečaja u Mostaru. Jedan od rezultata bio je alpinistički logor na Prenju krajem prošle zime, koji je potaknuo i dogovorio Krešo prilikom našeg boravka u Sarajevu. No, osim spona s planinarima iz susjedne države, druženje na tom putovanju zbližilo je i nas same. Silazeći s vrha Trebevića razgovarali smo o sjajnim člancima u našem časopisu koji su napisani mnogo prije nego što smo se rodili. Razgovor nas je doveo do »Minute šutnje« Borislava Mikulića i do članaka Vilima Ferlina i drugih. Članak »Minuta šutnje«, koji je u našem časopisu prvi put objavljen prije 48 godina, svjedoči o životu i smrti u planini te o samome smislu alpinizma snažnije i uvjerljivije od bilo kojeg nekrologa, eseja ili alpinističkog priručnika. Oduševilo me što je napamet znao taj i neke druge članke koji su nam obojici prirasli srcu.

* * *

Oduševljen što konačno u »Hrvatskom planinaru« kao redovnog suradnika imamo alpinista mlađe generacije sa spisateljskim darom, naumio sam mu predložiti da postane član uredništva »Hrvatskog planinara«. U strahu da ne odbije moj prijedlog, predstavio sam mu svoju želju i namjeru kao gotovu stvar:

– Hej majstore... slušaj, želim te uključiti u uredništvo »Hrvatskog planinara«. Znam da možeš mnogo pridonijeti. To sam ti htio reći, zapravo, obavijestiti te o tome. Poslat ću ti poziv na idući sastanak, tamo ćeš upoznati ljude i vidjeti kako i što radimo. I to ti je to.

Promrmljao je nešto u smislu da će mu to biti čast, da časopis čita od malena i da će mu to biti iznimno iskustvo.

Na kraju prvog sastanka uredništva na kojemu je sudjelovao zadržali smo se u velikoj dvorani u domu HPS-a razgovarajući o tome kako ćemo napraviti alpinistički priručnik. Već mi je sutradan ujutro poslao poruku s nekoliko dobrih ideja za časopis i svojim dojmovima:

– Sastanak uredničkog odbora me oduševio! Ekipa je odlična i osjeća se da svi vole časopis i

Zagrebački vodiči na vrhu Trebevića: Alan Čaplar, Davor Banić i Krešimir Milas

da su htjeli biti tamo. Većina sastanaka na kojima sam bio bude potpuno drugačija – frtalj ljudi ne zna zakaj su uopće došli, frtalj želi otići čim prije, frtalj uopće ne prati kaj se događa itd... Stvarno je bilo lijepo i zanimljivo!

A mene je bilo strah da bi mu naše uredničke zadaće mogle biti teret!

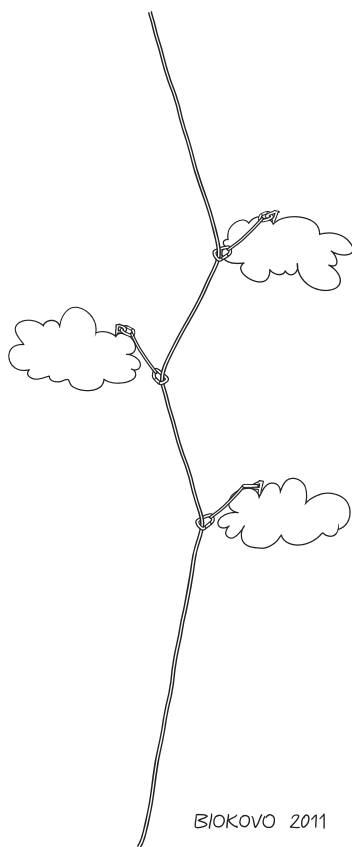
Baš naprotiv, slijedila je serija majstorskih članaka kakve je najteže napisati jer traže sustavan pristup i mnogo istraživanja, tim više što u našoj planinarskoj literaturi nema mnogo uzora ni izvora. Tijekom ovoga proljeća i ljeta napisao je neponovljive članke o dodirima biciklizma i alpinizma, o osiguranju za planinare, o poučnim i dojmljivim primjerima alpinističkih samospašavanja te u posljednjem broju, o sigurnom kretanju planinarskim putovima. Posljednja je bila upravo najava alpinističkog uspona na Khan Tengri, kao da je želio svima nama reći nešto o malo poznatoj planini koja ga je očarala. Stjecajem okolnosti, časopis je na adrese čitatelja stigao točno na dan kad su javne medije ispunile tragične vijesti iz Kirgistana.

* * *

U člancima koje je napisao za »Hrvatski planinar«, ali i u djelovanju na čelu Komisije za alpinizam HPS-a i u prijateljskim razgovorima, posebno su ga zaokupljale teme o stradalim prijateljima i o sigurnosti u planinama. Želio je uvijek sam naučiti i zatim druge poučavati upravo tome kako da njihovi usponi budu što sigurniji. Zasigurno su na takvo usmjerenje utjecale proživljena nesreća

s ozljedom njegovog partnera Tomislava Novaka u stijeni Velinca 2009., vlastita ozljeda u sjevernoj stijeni Piz Badilea, helikoptersko spašavanje stradalog prijatelja zimus na Prenju, a još više tragedije koje su ga osobno duboko potresle – ponajviše stradanje Tonija Rose i Igora Skendera, a zatim i pogibija Martina Užarevića. Želeći sačuvati uspomenu na njih potaknuo je i organizirao memorijalni skup »Glavno da se klajmba« na Biokovu i postavio spomen-ploču na mjestu stradanja. Članci o stradalim prijateljima, protkani ljubavlju i razumijevanjem za smisao života i alpinizma, bili su prvi njegovi članci u našem časopisu. Posljednju e-mail poruku koju je poslao članovima Komisije za alpinizam, raspoređujući zadatke za ovo ljeto, završio je riječima koje također svjedoče o skrbi za sigurnost: »Lijep pozdrav svima i penjite sigurno!«

Simbolike ima i u tome što je jedan od njegovih najljepših portreta snimio profesionalni

BIOKOVO 2011

Vizualni identitet memorijalnog skupa
»Glavno da se klajmba« na Biokovu

fotograf samo dan prije polaska na Khan Tengri. Na omiljenoj majici koju je nosio bio je simbol memorijala »Glavno da se klajmba« – penjačko uže usidreno na oblacima. Na toj, ali i brojnim drugim fotografijama, ostao je osmijeh koji se ne može zaboraviti.

* * *

Svi mi u životu tragamo za srećom, svatko na svoj način, svatko po svojoj mjeri. Neki sjedeći na riječnoj obali s ribičkim štapom u ruci, neki gledajući zvjezdano nebo, leteći padobranom kroz oblake, maštajući o nepoznatim zemljama, ili pak uspinjući se uz strmu planinsku padinu na osamljeni vrh. Premda taj duboko ukorijenjeni prirodni nagon za srećom obično zanemarujemo i zatumljujemo u sebi, on nezaustavljivo izvire uvijek kada se zalihe emocionalne energije istroše. Planinari i alpinisti dobro znaju da se sreća može pronaći u okruženju prirode, vrhova, tišine, sunca i brojnih drugih, malih, nekome možda beznačajnih stvari. Razgovor s prirodom i ljubav prema novim spoznajama uče čovjeka da živi smireno, da voli svijet takav kakav jest, da osluškuje život tamo gdje je on bezobličan, a pronađene radosti doživljava kao svoju najdublju bit.

Svatko tko osjeća planinu kao svoj dom zna da za sreću ne treba mnogo jer je svijet zanimljiv upravo toliko koliko smo mi radoznali. Upravo ta radoznalost i žar zrcalili su se u Krešinom vedrom osmijehu i pogledu bistrih očiju. Baš sam zato siguran da je njegov život imao pun smisao.

* * *

Fragmenti su to pripovijesti o jednom kratkom, ali iskrenom prijateljstvu. Sve to, ali i ne samo to, bilo je sadržano u zagrljaju s Krešinom sestrom nekoliko dana nakon prispjelih tragičnih vijesti iz daleke planine. Nisam bio u stanju izreći ni riječi sućuti, a želio sam iznijeti bujicu misli i osjećaja. Brojne takve priče mogli bi ispričati svi oni koji su Krešu upoznali u planinama ili podno njih. On je ostao zatrpan u visokoj, dalekoj i nepriступačnoj planini, ispod debelog nanosa snijega i leda, no istodobno tako blizak srcima sviju nas koji smo imali povlasticu poznavati ga. Svima nama ostat će u uspomeni kao izniman alpinist, penjač, vodič, instruktor, pročelnik, suradnik, pisac, ali prije svega kao velik nasmiješeni prijatelj.

Pietra di Bismantova

Krešimir Milas

Pietra di Bismantova neobična je geološka formacija u Ligurijskim Apeninima. Prirodna terasa izdiže se tristotinjak metara iznad brežuljkastoga područja na visinu od 1047 metara. Površina toga brda otprilike je 1000×240 metara, a s njene su najstrmije strane stijene više od 150 metara. Za svoj današnji izgled Bismantova može velikim dijelom zahvaliti eroziji tla i atmosferilijama koje stalno oblikuju krhki pješčenjak.

Nekada se na istočnom dijelu platoa nalazio dvorac koji je platio danak učestalim borbama i odronima tla. Ostatak posla na skrivanju tragova građevine odradila je bujna vegetacija i sada se može naći samo pisani trag dvorcu. Mnogo prije izgradnje toga dvorca ljudi su nastanjivali vršni dio Pietre di Bismantova. O tome svjedoči nekropola iz brončanog doba koju je otkrio mjesni svećenik u 19. stoljeću. U podnožju stijene, ispod velikog prevjesa, sazidana je prekrasna crkva koja je tijekom godina doživjela mnoge transformacije. Danas ljudi dolaze na Bismantovu slušati svetu misu, a jedine borbe vode penjači sa stijenom, ocjenama i sobom samima.

Penjačka aktivnost na stijeni započela je prije gotovo sedamdeset godina. Kao i drugdje, počelo

se laganim i logičnim smjerovima da bi poslije penjači uz pomoć tehničkih pomagala krenuli u svladavanje teških prevjesa. Danas u stijeni ima više od stotinu opremljenih smjerova od jedne i više dužina, a posljednjih se godina ponovno pojavljuje interes i za tehničke smjerove. Područje oko Bismantove išarano je planinarskim stazama koje omogućuju kružne ture i uspon na vrh stijene prirodnim prolazima. Za one koji vole strmije terene uređen je kratak, ali zahtjevan osigurani put. Divlja ljepota Bismantove nadahnula je i Dantea, koji je spominje u svojoj Božanstvenoj komediji, što mještani vole isticati na gotovo svakoj informativnoj ploči.

Strmom cesticom uspinjemo se do lijepo uređenog parkirališta koje je ishodišna točka za izletnike, vjernike, planinare i penjače. Ovdje će se teško naći netko tko ne spada u neku od te četiri skupine. Uz parkiralište su prekrasne drvene klupice, stolovi i ležaljka. Sve je uređeno tako da uz objed možete uživati u vratolomnom pogledu na strmu stijenju. Na parkiralištu i oko njega nalazi se nekoliko kamenih blokova, velikih poput pristojnih vikendica. Uz malo mašte lako ih se može smjestiti natrag u vertikalnu Bismantove, odakle su

Zvezdano nebo nas Bismantovom

pali prije mnogo godina. Na jednom od njih stoji ploča s uklesanim imenom parkinga – »Piazzale Dante«. Sada mi je malo jasniji podatak koji sam pročitao – stijena je, osim spitovima, opremljena i posebnim senzorima koji mjere širinu pojedinih, ključnih pukotina. Ti se podaci automatski šalju znanstvenicima koji će vjerojatno reagirati postane li situacija kritična i opasna za posjetitelje. Bismantova je živa i pitanje je vremena kada će parkiralište na kojemu se nalazimo postati bogatije za još koji kameni blok. Tome će se vjerojatno najviše razveseliti lokalni boulderaši koji na tim blokovima penju kratke prevjesne smjerove.

Krećemo prema vrhu Bismantove i usput isprobavam kamen na jednom od bouldera.

Hrapavi pješčenjak pruža izobilje trenja. Za hvatište oblo poput košarkaške lopte držim se obama dlanovima i bez velikog napora visim u prevjesu cijelom težinom tijela, s nogama u zraku. Gusti tragovi magnezija svjedoče o tome da penjači često dolaze uživati u ovom prekrasnom trenju. Teška srca ostavljam stijenu i grizem se što nisam ponio uže pa da se barem sam »pozihram« na nekom laganom sportskom smjeru.

Put nas vodi uređenim stubištem do crkve. Ona se, na našu žalost, upravo obnavlja i okružena je skelom. Ispred nje nalazi se kip svetog Benedikta. Ravno se nastavlja put prema ferati, koja nas ovaj put ne zanima. Skrećemo lijevo na put koji uz podnožje stijene vodi prema zapadnom rubu, i koji je položiti te omogućuje pješački pristup vrhu. Usput zavidno gledam penjače kako se bore s teškoćama. Opet isprobavam stijenu. Puna je oblih poličica koje u kombinaciji s mnogo trenja tvore odlična hvatišta. U tom je slučaju glavna teškoća odabrati najveću poličicu. Stijena je puna tih malih hvatišta, rijetke su izrazite izbočine ili pukotine, dugačke uglavnom nekoliko desetaka metara. Tek se neke od njih protežu preko cijele stijene.

Penjači iznad nas stenju i padaju u detaljima, a mi nastavljamo prema vrhu planine. Prolazimo preko nekoliko manjih odrona koji podsjećaju na to da Bismantova stalno živi. Na strmim dionicama put je uređen stubama, a na pojedinim mjestima postavljeni su i rukohvati od debelog užeta.

JELENA ŠVRAKA

Penjanje na parkiralištu

Najstrmiji dio staze odjednom završava na prekrasnoj livadi. To je to! Na platou smo, zaključujem sa zadovoljstvom. Staza vijuga pitomim livadama koje se izmjenjuju s gustom šumom. Teško je povezati takav mir, zelenilo i ugodnu stazu sa strmim liticama koje omeđuju planinu. Nevjerojatno mi je kako pitomo izgleda vrh tako divlje planine!

Ubrzo smo na vrhu. Pogled u dolinu oduzima dah. Okolna sela samo su malene hrpice pune boja okružene zelenim livadama i šumama. Strme litice Bismantove završavaju na ovom platou. Iz okomice ili prevjesa izlazi se na potpuno položenu terasu po kojoj se lako silazi u dolinu. Najveća nagrada za izmučenog penjača! Uza svu ljepotu, zrak je pun mirisa planinskog bilja. Premda sam gotovo tisuću kilometara daleko od Zagreba, osjećam se kao doma. Koliko ima ovakvih mjesta koja nikada neću vidjeti? I dok zahvaljujem znatiželji što me dovela ovamo, već razmišljam kako se uskoro moram vratiti, ali svakako s užetom i nekoliko karabinera.

KREŠIMIR MILAS

Pitoma staza na vršnom platou

KREŠIMIR MILAS

Pogled s ruba svijeta

Za sjećanje...

Izvadci iz članaka Krešimira Milasa

Krešimir Milas: Prijatelj iz biokovskih vertikalâ, Hrvatski planinar 5, 2012

Uživam u pristupu. Lijepo je hodati novim krajo-likom, uživati i čekati jer prava pustolovina tek počinje. Pod ulazom u smjer slažemo opremu na pojaseve. Toni proučava frendove i govori da još nije imao priliku penjati s njima. Iako sada smjer ni meni ne nalikuje na težinu IV, ulazimo i ne damo se obeshrabriti. Nižemo cug po cug i izmjenjujemo se u vodstvu. Stijena prima samo klinove. Zaglavci se ne drže, za frendove je gotovo nemoguće naći pukotinu. Smjer definitivno ima karakter. Posljednje dužine posebno su kršljive. Sunce nas žari i na trenutke je neizdrživo držati nogu

u užarenim penjačicama i pokušavati se penjati. Žedni smo, a čuture su odavno prazne.

Nakon nekih devet rastežaja izlazimo iz stijene. Još malo laganog penjanja i dolazimo do staze. Žedni i umorni trčimo još sat i pol do izvora. Na izvoru zaključujemo da je dosta penjanja za ovaj put. Ja ću u Zagreb odmoriti se jer preko-sutra moram natrag na posao, a Toni mora učiti. Kaže da će u Zagreb na fakultet, tražim da mi obeća da će se učlaniti u moj odsjek, zagrebački »Željezničar«.

Stisak ruke i prijateljski zagrljaj u Makarskoj. Svaki od nas vraća se u svoj svijet, a ni jednom nije jasno zašto.

KREŠIMIR MILAS

Krešimir Milas: Srebrno ogledalo, Hrvatski planinar 5, 2014

Rastežaje laganih ocjena brzo nižemo ispod sebe. Na sidrištima tek kratko razmijenimo dojmove, najčešće samo osmijehom. I Reneu i meni ovo je najneobičnija stijena koju smo ikada penjali. Cijeli rastežaji idu po kosoj pukotini širokoj oko pet centimetara, što bi bilo uobičajeno u granitu, ali u vapnenačkoj je stijeni fenomen. U takve pukotine gurnem samo vrh penjačice i okrenem nogu da se vibram uglavi, a rukama se samo pridržavam za ploču. Tako napredujem gotovo trčeći i većinom razmišljam kakve bi sve legende naš narod prenosio s koljena na koljeno da se kojim slučajem ovakva neobična stijena nalazi na Velebitu. Bijela ploča okružena golemim prevjesima... zasigurno bi se radilo o nekom otisku ruke ili stopala.

Ubrzo iznad prevjesa proviruje sunce i počinje pržiti, a i postaje sve teže tražiti smjer jer to znači gledati u sunce. Stijena je srećom stalno podjednake težine i penjanje najljepšim pukotinama opet se pokazuje najboljim izborom. Vršni je prevjes bogat hvatištima i bez mnogo muke izlazimo preko njega na greben. Brzo namatamo užu, pijemo posljednje gutljaje vode i dijelimo energetske čokoladice koju smo neotvorenu našli u smjeru. Kratko razgovaramo sa Švicarcima koje susrećemo te nastavljamo grebenom prema vrhu

Jutro u stijeni Aiguille Noire

Haute Corde (2325 m), preko kojega se silazi u dolinu. S vrha nas alpski pašnjaci u sat vremena spuštaju u dolinu, gdje stotine krava zvoncima stvaraju jedinstvenu zvučnu kulisu. Nikad nisam čuo ništa slično. Pravi planinski koncert! Još smo se više oduševili kad smo usred livade naletjeli na vjenčanje mladog para, popraćeno sviranjem na alpskom rogu, kao u nekoj alpskoj bajci.

Krešimir Milas: Samospašavanje u planini, Hrvatski planinar 6, 2014

Čekajući bolje vrijeme odlučili smo se upoznati sa stijenom na sportskom penjalištu u blizini. Stajao sam lijevom nogom na »nosiću«, jednim prstom održavao ravnotežu na malom hvatištu, a drugom rukom tražio sljedeće hvatište. Noga je izgubila uporište i odjednom sam osjetio da padam. Kratko sam ostao visjeti na jednom prstu dok uz ostru bol i on nije skliznuo. Bez previše straha poletio sam dolje kroza žlijeb u kojem sam se penjao, čekajući da me uže zaustavi. Tek što sam osjetio poznat osjećaj zatezanja užeta koji najavljuje zaustavljanje leta nakon metar-dva, vrh penjačice zapeo mi je za malu, kosu policu, prsti noge zaustavili su se, a ostatak mene nastavio je put. Uže se konačno zategnulo i nastupila je oštra bol.

Obojica smo već iskusili i mnogo teže situacije – kad nam je partnere iz planine helikopter vozio izravno u bolnicu – i ocijenili smo da se iz ove nevolje možemo sami izvući. Rene je na mali 30-litarac zavezao sve najteže stvari da mi spust bude što lakši. Dao mi je svoje štapove i krenuli smo polako prema kombiju. Hodao je desetak metara ispred mene po stjenovitom terenu i tražio što strmije žljebove i kamine, koje sam bez velike muke otpenjavao s dvije ruke i jednom nogom. Na nižem, položitem terenu, skakutao sam na zdravoj nozi između korijenja na stazi.

Trajalo je dugo i bilo je bolno. Mrgodio sam se, znojio i razmišljao o svim pričama o preživljavanju u beznadnim situacijama u planini koje sam pročitao. Ti događaji spadaju u onu ružniju, crnu stranu alpinizma, i priče nisu lijepe, ali daleko od toga da nisu poučne. To su priče o ljudskoj izdržljivosti, fizičkoj i psihičkoj snazi, upornosti, strpljivosti i ljudskim odnosima. Često su glavni akteri bili upravo velikani svjetskog alpinizma, što i ne čudi jer samospašavanje redovno podrazumijeva veliko iskustvo i snalažljivost.

RENE LISAC

Krešimir Milas: Dobar alpinist, Velebiten 49

Kako bi bio dobar alpinist moraš biti dobar lažljivac. Mi stalno lažemo.

Lažemo djevojci da ćemo biti s njom jer želimo, a prešutimo da je prognoza loša. Lažemo majci koja nas dočeka s toplim jelom kako nam je bilo lijepo, a zapravo smo bili žedni i nismo znali kad ćemo se spustiti. Lažemo partneru na sidrištu da smo dobri, da ima snage...daj mi opremu... idem dalje...a mišići se grče. Idem dalje, nije mi hladno, a prije dva rastezaja prestao sam osjećati prste. Zagrijat će se. Valjda. Kad se vratimo u dolinu lažemo jedni drugima kako bi mogli još, nismo došli ni blizu onoga što smo u stanju.

Dođemo na sastanak i lažemo kako nam je bilo lijepo u smjeru, a znamo kako smo se bojali. Pravi lažljivac može sam sebi ispričati priču u koju će povjerovat i čekati vikend da opet krene

Na usponu kroy stijenu Aiguille Noire u Savojskim Alpama

lagati. Kad lažljivca na sidrištu pita zašto su mu oči crvene, reći će da mu je prašina uletila u oči. Neće reći da ga slijedeći cug podsjeća na smjer koji je penjao sa partnerom koji se nije vratio u dolinu.

Lažac uzima opremu i penje dalje, a prašina iz sjećanja i dalje pada u oči. Lažac se spusti u dolinu i laže sam sebi da je sretan jer je kod auta. Gleda stijenu koju je popeo i razmišlja o prvenstvenom smjeru koji bi mogao potegnuti. Lažac sjeda u auto i vozi tri stotine kilometara izmoren. Laže sam sebi da je odmoran i kako smo se lijepo penjali. Nekađ lažac pomisli kako sve to nema smisla. Čemu ići tamo od kuda se prijatelji nisu vratili.

Lažac kaže sam sebi kako će ih naći tamo i kako tamo nalazi sebe. I dok lažac razmišlja vidi ploču na kojoj piše »Zagreb«. Uživa u toplom obroku koji je mama skuhalo, djevojci priča kako mu je žao da nisu zajedno proveli vikend.

I kada lažljivac legne u mekani i topli krevet krene razmišljati. Shvati da je dolina laž. Lažljivac je tek gore svoj. Alpinistu trebaju brda.

Krešimir Milas: Za prijatelja!, Hrvatski planinar 10, 2012

Jučerašnji je dan bio odličan. Cijeli smo se dan zafrkavali, pomalo penjali i nismo prestajali razgovarati. Trebalo nam je desetak sati za pristup,

penjanje i silaz. A danas šutimo i nije nam do razgovora. Ne samo zato što nam je teško. Kroz glave nam prolazi da je upravo prošla godina od Martinove pogibije. Nosimo prijatelju spomen-ploču. Ima li što teže?

Kamen planiramo staviti negdje uz stazu, na neko lijepo i vidljivo mjesto. U ovom nam je trenutku itekako bitno da svatko tko prođe pročita Martinovo ime i barem ga se na taj način prisjeti. Nakon odmora nastavljamo put bez naprtnjača i nakon petnaestak minuta dolazimo do prekrasne vode uza samu stazu. Gotovo bez riječi, očima, slažemo se da je upravo to mjesto koje smo tražili. Šutimo obojica. Tek dobacimo poneku riječ tijekom slaganja kamenja.

Konačno se smirujemo. Kamen je postavljen. Ležimo umorni pored staze. Kao da nam je teret pao sa srca. Kraj nas prolaze planinari. Neki nas zaobilaze u tišini, a s drugima započinjemo razgovor. Prolazi Miha, planinar s dva sina. Gleda nas i kamen. Zapčinje kratak razgovor. – Nevarni su hribi – kaže. To znamo. Jako dobro znamo.

Vrijeme je za povratak. Okrećem se prema kamenu i dobacujem: – Bok, stari! Glupo je pozdravljati kamen, ali nemam ništa osim njega. Hodajući prema dolini razmišljam što ću kad jednoga dana zaboravim zvuk prijateljevog smijeha.

Sveti Ilija, Paškal i Vrisje iznad Gradca

Josip Kocet, Popovača

Gradac, mjesto na Makarskoj rivijeri, odlično je polazište na planinarenje kad na tom području ne vladaju najveće vrućine. Početkom lipnja stigao sam tamo sa suprugom Marijom, s namjerom da spojimo planinarenje i kupanje. Vrijeme se poklopilo baš onako kako smo željeli: prvih nekoliko dana bilo je sunčano, uz malo bure i ne baš previše topline. More se polako zagrijavalo, a mi smo vrijeme iskoristili za pohod brdima iznad Gradca.

Prvog smo dana krenuli na vrh Sv. Iliju, koji je kontrolna točka Hrvatske planinarske obilaznice. Uspinjemo se najprije kroz maslinike, kojih

u zaleđu Gradca ima mnogo. Već na početku uspona iznenadilo nas je bogatstvo flore i mnoštvo cvijeća. U nastavku put ulazi u šumu i odjednom kao da smo na Velebitu: koračamo lijepo građanim putom, tko zna koliko starim. Gradili su ga vrijedni ljudi da bi lakše mogli do doline Staševice, gdje su se razmjenjivala razna dobra.

Svako malo otvaraju se vidici prema moru i prema planini. Vruće je, ali ne previše, pa se svako malo odmaramo uživajući u vidicima i cvijeću. Što smo više, to su vidici širi i ljepši, a i cvijeća je sve više. Idemo polako jer treba sve to vidjeti, ponešto i fotografirati. Marija mi stalno

Vidik na Gradac s uspona prema Svetom Iliji

JOSIP KOCET

Uspon na Paškal

govori »slikaj ovo«, »gle kako je ovo prekrasno«. Prateći zavoje stižemo do prijevoja s kojeg se put nastavlja ravnije prema Staševici. Cvijeća ima na sve strane, a posebno oduševljava vidik na dio Makarske rivijere, sve do mjesta Podaca. Vide se napuštena mjesta u zaleđu.

Nastavljamo za markacijama prema Sv. Iliji. Jednim dijelom put ide kroz makiju i travu pa treba malo više paziti na markacije. Završni je uspon dobro markiran pa bez teškoća stižemo na vrh. S njega se pružaju vidici na sve strane, kao rijetko gdje. Posebno privlače pozornost Baćinska jezera, Ploče, dolina Neretve, vrhovi Biokova sve do Sv. Jure, zaleđe prema Bosni, mjesta uz more, Pelješac te otoci Hvar, Brač i Vis. Odmaramo se, uživamo. Vraćamo se istim putem i otkrivamo slikovitu kapelicu koja nam je promakla na usponu.

Sutradan idemo na vrh Sv. Paškal, na kojem su ostaci kapelice. Put je još ljepši od onoga na Sv.

Iliju. Zapravo, prvi je dio puta zajednički, a drugi ide iznad staze za Sv. Iliju. I uz njega ima cvijeća u izobilju. Prije samog uspona na vrh (taj dio nije markiran) nalazi se kapelica i uz nju zanimljiva vrtača. S vrha se pružaju lijepi vidici na Gradac i okolicu, slično kao sa Sv. Ilije.

Povratak smo planirali preko Brista, da se ne vraćamo istim putem, no nismo se baš najbolje snašli. Dan prije gledao sam zemljovid. Razmišljao sam: imamo GPS uređaj, valjda ćemo pronaći stazu. I krenuli smo markiranim putem prema selu Grnčeniku. U sjećanju mi je ostala neka prečica s karte. Uskoro nailazimo na križanje. S markiranog puta skrećemo na drugi, dobro ugažen, misleći da je to taj prečac. Probijamo se kroz travu i makiju, stižemo do livada i odjednom se put gubi. Prešavši livadu opet nalazimo put i tako od jedne do druge livade. Nekako se put otegao. Ubrzo se put račva lijevo i desno, pa uskoro eto opet jednoga križanja. Putova je sve više i sve su neprohodniji pa pomalo

shvaćam da nešto nije u redu. Izgubili smo se na kravljim putovima Biokova.

Nema druge, vraćamo se istim putom, pri čemu nam je mnogo pomogao GPS snimak. Na povratku smo sreli i »graditelje« putova – krave. Čim su nas vidjele nestale su kao koze u vrletima. Poslije smo ih vidjeli visoko iznad nas. Na povratku smo sreli kolonu mazgi s tovarima i goniča koji nam je zanimljivo pričao o životu u ovim selima na Biokovu nekoć i sada. Objasnio nam je kuda smo trebali ići. Čak smo i dobro krenuli, samo što je put odavno zarastao jer rijetko tko onuda prolazi.

Vratili smo se u Gradac umorni i zadovoljni kad je već padao mrak. Nagrada nam je pretkraj puta bila pogled na zalazak sunca.

Treći smo se dan popeli na vrh Vrisje koji strši iznad samoga Gradca. S njega se pruža vidik kao iz aviona na Gradac, Brist i Podaca, stara sela u zaleđu te na okolne vrhove i otoke. Krenuli smo za markacijama i uskoro zašli na zaraslu stazu. Vratili smo se i usput sreli domaćeg planinara Bojana koji nam je objasnio da se na vrh može i s druge strane te iznio mnogo podataka o planinarskom društvu iz Gradca. Na

Vrh Paškala

njihovoj smo web stranici našli da naš himalajac Stipe Božić baš toga dana predstavlja u Pločama najnoviju knjigu o usponu na K2. Slušali smo njegovo izvanredno zanimljivo predavanje te se za uspomenu i slikali s njime. Bio je to kao šlag na torti na kraju našeg planinarenja po južnom dijelu Biokova.

Cvijeće Na vrhu Sv. Ilije

Nekoliko podataka o opisanim putovima

1. Gradac – groblje – Sv. Ilija, oko 3 sata

2. Gradac – groblje – Sv. Paškal – selo Grnčenik, malo više od 2 sata

Obje staze počinju u jednoj točki – na raskrižju Jadranske ulice i Ulice žrtava fašizma u Gradcu. Tko želi skratiti put za pola sata, može poći s parkirališta kod groblja. Naime, markacija vodi najprije strmom asfaltnom cestom do groblja, zatim uskim kolnim putom te naposljetku skreće na stari zidani kameni put. Ubrzo je, u šumi, križanje putova: ravno za Sv. Iliju, lijevo prema »Gospi« i selu Grnčeniku.

Glavni put prema Sv. Iliji prolazi najprije kroz šumu, zatim kroz kamenjar uzbrdo sve do vršnog dijela između Sv. Paškala i Sv. Ilije. S prijevoja se može poći lijevo bez markacije na Sv. Paškal, a put na Sv. Iliju ubrzo iza prijevoja skreće desno sa zidanog puta u kamenjar te prolazi uz rub jednog uzvišenja. Tu može biti nevolja s nalaženjem markacije. Završni je dio uspona orijentacijski lagan.

Put prema Sv. Paškalu, lijevo, kratko prolazi šumom, a zatim u zavojima do vršnog dijela, gdje je kapelica. Odmah iznad kapelice put se račva: lijevo za selo Grnčenik, a desno, bez markacije, na Sv. Paškal. Orijentacija je jednostavna jer se cijelo vrijeme vidi ruševna kamena kapelica na vrhu.

3. Gradac – Vrisje

Put iz Gradca vodi Jadranskom cestom do križanja s Dalmatinskom ulicom, njome dalje lijevo do magistrale, kojom kratko desno do skretanja na kameni put za Vrisje (skretanje je označeno putokazom). Dalje građenim putom sve dok se ne počne spuštati, odakle je još malo do vrha (krasan vidik na Gradac i okolicu). Put vodi dalje na drugu stranu, ali nije preporučljiv jer je zarastao.

Za trenutačno stanje putova najbolje je pitati članove HPD-a »Adrion« u Gradcu.

Tko želi, može učitati interaktivnu kartu u kml i kmz formatu ili preko QR koda na pametne telefone na web adresi: <https://sites.google.com/site/moslavackagora/gradac>.

Golovrhe na Velebitu

Darko Grundler, Kutina

Zamislite da želite preletjeti Velebit od Starigrada do Like. Najprije bi se valjalo uzdići preko stjenovite barijere Bojinca. Preletjevši Bojinac ugledali biste dvije prostrane travnate visoravni omeđene s jugozapada Bojincem, a sa sjeveroistoka gorostasnom Višerujnom. To su Malo i Veliko Rujno. Nastavivši let prema Lici treba se na sjevernoj strani Velikog Rujna još jednom uzdići visoko i preletjeti preko Višerujne, čiji se najviši vrh Debelo brdo uzdiže sedam stotina metara iznad Velikog Rujna. Preletjevši Višerujnu ugledali biste još jedan niz valovitih travnatih visoravni poredanih od jugoistoka prema sjeverozapadu: Struge, Javornik, Mali Javornik i Oglavinovac. Te se valovite travnate visoravni protežu usporedno s Malim i Velikim Rujnom. Premda su upola manje površine nipošto nisu planinarski manje zanimljive. Uzdignute su približno četiri stotine metara iznad Velikog Rujna i međusobno odvojene šumovitim niskim

prijevojima. I te su visoravni omeđene planinskim grebenima: na jugu Višerujnom, a na sjeveru (od istoka prema zapadu) Badnjem, Velikom Čelakušom i Golovrhama (ili kako bi to rekli starosjedioci Velikog Rujna - Golovrsima).

Najviši se vrhovi tih barijera uzdižu tristotinjak metara iznad visoravni. Tek nakon te stepenice, tog najsjevernijeg gorskog grebena koji se strmo ruši u Liku, rasprostrla bi vam se lička ravnica kao na dlanu. To je i razlog zbog kojeg su tijekom Domovinskog rata vrhovi tih planina služili kao promatračnice s koje su pripadnici Planinarske satnije Velebit motrili neprijatelja. Za pretpostaviti je da je nakon njih malotko posjetio taj dio planine.

Ovdje je riječ o toj posljednjoj stepenici visoravni i planina na putu prema Lici. Struge planinari često posjećuju zbog skloništa i puta koji ovuda vodi na najviše vrhove Velebita. Javornik, Oglavinovac i brda sjeverno od njih, međutim,

DARKO GRUNDLER

Greben Velike Čelakuše i Golovrha je dobro vidljiv s Badnja (lijevo od grebena je travnati Javornik, a desno Lika). Iza Golovrha proviruje Visočica

Pogled na Golovrhe s Debelog brda (Višerujna). Desna visoravan je Javornik, a lijeva Oglavinovac. Smiljanića vrh je travnati stožac u sredini slike

malokad se posjećuju. Odavno su ih napustili pastiri i blago, a ni planinari ih ne posjećuju često. Razlog slabe posjećenosti su minski sumnjiva područja na nekim dijelovima, zbog kojih su zadnjih dvadesetak godina staze zapuštene. Kraj je to kao stvoren za ljubitelje planina: otvoreni vidici, prostrani i skoro netaknuti proplanci, obilje cvijeća i mogućnost susreta s životinjama. Uživali smo u cvijeću svih vrsta i boja, sreli smo divojarce, debelog zeca i zmije.

Obilazeći taj kraj popeli smo se na najviši vrh Golovrha (1584 m). Ante Rukavina u knjizi »Velebitskim stazama« navodi: »Vrh iznad te dolinice, najviši u Golovrhama nazivaju velebit-ski stočari Smiljanića vrh.«. Ilija Smiljanić je bio čuveni uskok i narodni junak koji je poginuo na Vučjaku između Tremzine i Crnopca u borbi s Turcima 5. rujna 1654. U zemljovidima koji su nama bili dostupni vrh nije označen nijednim imenom ili je samo zabilježen toponim Golovrhe. Šteta, jer će tako narodni naziv vrha kao trajno sjećanje na Iliju Smiljanića pasti u zaborav.

Golovrhe su planinski greben koji se proteže u smjeru jugoistok-sjeverozapad u dužini od približno tri kilometra. Na jasno istaknutom grebenu, koji se strmim stijenama ruši prema Lici, nekoliko je vrhova podjednake visine. Smiljanića vrh je travnat i prostran, a pruža vidike na sve strane. Vrijedi se popeti na greben i na taj vrh. Put je grebenom zanimljiv, a osim otvorenih vidika

nudi i pravi planinarski doživljaj hoda čas po travnatom, čas po stjenovitom terenu na kojem se ponegdje treba poslužiti i rukama.

Golovrhe se nalaze približno na polovici zamišljene crte koja na zemljovidu spaja dobro poznata i posjećena planinarska odredišta Visočicu i Buljmu. Najviši vrh Golovrha udaljen je tek malo manje od šest kilometara zračne linije od Visočice i približno četiri i pol kilometra od Buljme. Unatoč blizini odredišta koja planinari često posjećuju, Golovrhe su malokad cilj njihova posjeta. Glavni je razlog tome što su »izvan ruke«. Najprikladniji prilaz sa staze Visočica – Struge postao je nakon Domovinskog rata neprohodan zbog mina. Nažalost, i danas su pojedini dijelovi te staze na zemljovidu Hrvatskog centra za razminiranje označeni kao minski sumnjivo područje. No, i prije Domovinskog rata malotko je posjećivao Golovrhe, a u »Hrvatskom planinaru« nisam našao niti jedan zapis o usponu na njih. Razlog tome je vjerojatno taj što bi skretanje sa staze Visočica – Struge i uspon na Golovrhe trajalo najmanje dva sata na ionako dugačkom putu od jednoga do drugog skloništa. Uz to, s te se staze Smiljanića vrh ni s čim se ne ističe po obliku i visini među sličnim susjednim vrhovima. Nema staze na Golovrhe, niti je ikad bila označena. To je prednost za one koji žele istraživati i sami pronalaziti put do vrha.

Istražili smo dva prilaza na Smiljanića vrh. Oba se djelomice poklapaju, a kreću od skloništa na Strugama. Od skloništa treba poći stazom prema Javorniku. U starom vojnom zemljovidu ucrtane su prema njemu dvije staze. Treba odabrati sjevernu, koja do Javornika ide preko Male i Velike Ruje. Na toj stazi mogu se pratiti izbljedjele, ali još uvijek vidljive markacije. Od jeseni pa do proljeća na Javorniku je velika lokva, koja ljeti presuši. Planinari bi još početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća na Javorniku zatekli ovce, konje, krave i njihove pastire. Danas je taj kraj pust – nema ni ljudi niti blaga.

Javorniku se može prići i tako da se najprije dobro prohodnom i markiranom stazom uspe na Badanj, a zatim starom stazom, na kojoj su ponegdje vidljive markacije, izađe na Javornik. To će produžiti prilaz Golovrhama za približno dva sata, ali se usput posjećuje i Badanj.

S Javornika treba pratiti staru stazu Visočica – Struge, na kojoj su ponegdje vidljive stare markacije. Važno je ići južnom stranom Javornika da se izbjegne minski sumnjivo područje. Na križanju

stare staze Visočica – Struge i staze koja preko Velike Čelakuše i Golubnjače dolazi iz Like, nalazi se stara i slabo vidljiva crvena ploča s upozorenjem o minski sumnjivom području. Od toga se mjesta dalje razdvajaju dvije inačice uspona na najviši vrh Golovrha.

Prva je namijenjena iskusnijim planinarima koji su vični penjanju po stijenama i znaju se dobro orijentirati (preporuča se uporaba GPS uređaja). Iako nije riječ o ozbiljnim penjačkim dionicama, za neke bi planinare dio uspona mogao biti zahtjevan. Primjerice, prilikom našeg uspona jedan se član našeg društva poskliznuo na stjenovitom dijelu i zadobio ozbiljnu posjekotinu potkoljenice. Zaobilazeći sa zapada minski sumnjivo područje treba se uspinjati na sjever prema jugoistočnom pobočju Velike Čelakuše. Mjestimice se prolazi kroz šumu, mjestimice preko livada. Šuma se može izbjeći ide li se preko vrha Velike Čelakuše. Orijentacija je tada lakša, ali je put duži. Kad se izbije na travnato pobočje Velike Čelakuše treba tim pobočjem ići u sjeverozapadnom smjeru sve dok se ne dosegne greben Golovrha.

DARKO GRUNDLER

Sjeverna pobočja Smiljanića vrha strmo se ruše u Liku

Orijentacije je na tom dijelu puta laka jer se ide travnatim područjem, odakle su i vidici otvoreni. Posljednjih pola sata do najvišeg vrha Golovrha vodi stjenovitim grebenom, ponegdje i uz malo penjanja rukama.

Drugi je, lakši i jednostavniji pristup, preko Oglavinovca. Od račvanja staza Visočica – Struge i V. Čelakuša – Golubnjača treba nastaviti starom stazom Visočica – Struge u sjeverozapadnom smjeru. Markacija više nema, no premda je orijentacija jednostavna preporuča se uporaba GPS uređaja. Preko šumovitog prijevoja treba prijeći u Mali Javornik i zatim preko još jednog šumovitog prijevoja sići u Oglavinovac.

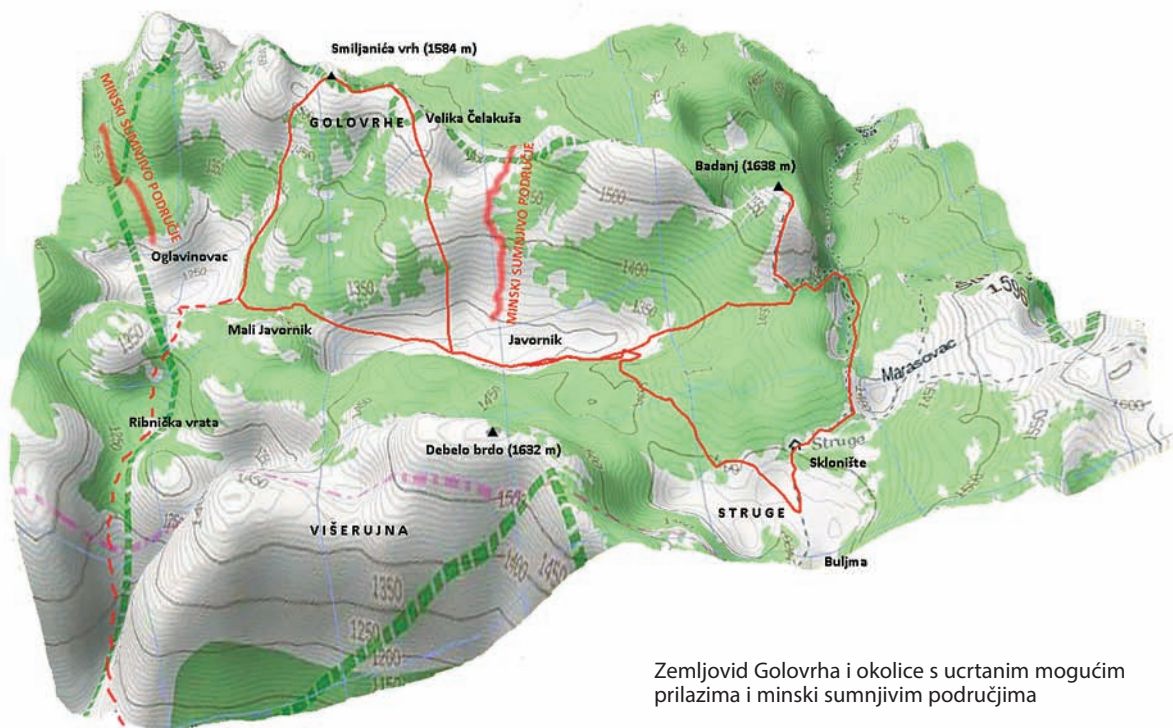
Prema narodnoj predaji na Malom Javorniku bila je u davnini crkvice koja je preseljena na mjesto gdje se danas nalazi crkvice na Velikom Rujnu. O tome ovako piše Ante Rukavina u svojoj knjizi Velebitskim stazama: »Priča se da je početak crkvice bio u Adžijinu dolcu, to bi prema današnjem nazivlju bio Mali Javornik i to u vrijeme kada je tamo, kao i na Velikom Javorniku, bilo puno ljetnih stanova. Kažu da se i danas tamo poznaju temelji nekadašnje crkvice. Kasnije Veliko Rujno postaje središnje ljetno naselje i crkvice se preseljava na današnje mjesto.« Mi temelje crkve na Malom Javorniku nismo vidjeli, no nismo ih ni tražili.

Golovrhe su planinski greben koji se proteže u smjeru jugoistok-sjeverozapad u dužini od približno tri kilometra. Na jasno istaknutom grebenu, koji se strmim stijenama ruši prema Lici, nekoliko je vrhova podjednake visine. Smiljanića vrh je travnat i prostran, a pruža vidike na sve strane. Put je grebenom zanimljiv, a osim otvorenih vidika nudi i pravi planinarski doživljaj hoda čas po travnatom, čas po stjenovitom terenu na kojem se ponegdje treba poslužiti i rukama

Veliko Rujno i Bojinac s Ribničkih vrata. Za razliku od idiličnog travnjaka sa slike većina puta je zarasla i teško prohodna.

DARKO GRUNDLER

Zemljovid Golovrha i okolice s ucrtanim mogućim prilazima i minski sumnjivim područjima

Po izlasku na travnati i prostrani Oglavinovac put je do najvišeg vrha Golovrha očit jer stalno vodi travnatim pobočjima, dobro vidljivih s Oglavinovca. Stoga ne zahtijeva posebne planinarske sposobnosti, osim jednostavne orijentacije i čitanja zemljovida. Vrh se može obići i kružnom turom: popeti se jednim, a vratiti drugim ovdje opisanim putem.

Opisani pristupi kreću sa Skloništa na Strugama, što znači da planinar mora najprije doći na Struge. Za planinare koji polaze s Velikog Rujna to u najpovoljnijem slučaju znači dva sata uspona i malo manje vremena za povratak. Doda li se tome i vrijeme potrebno za posjet vrhu Golovrha, bio bi to naporan jednodnevni izlet pa se zato preporuča noćenje u planinarskom skloništu na Strugama.

Nastojali smo istražiti i mogućnost prilaza Golovrhama s Velikog Rujna preko Ribničkih vrata. Tuda je davno vodio put s Oglavinovca preko Ivankovca i Korovilja do Rujna. Prošli smo tuda, ali puta više nema. Na mnogim je mjestima zbog nekadašnjeg požara mnogo oborenih debala, zaraslih u visoko raslinje i mučno ih je prelaziti. Taj put postaje uočljiv i bolje prohodan tek u zadnjoj četvrtini, nadomak Velikom Rujnu, premda i tu ima oborenih stabala.

Kad smo konačno izašli iz šume na pobočje Korovilja i počeli silaziti u Veliko Rujno, naišli smo na ploču s upozorenjem da je kretanje tim putem „na vlastitu odgovornost“. Na Oglavinovcu, odakle smo ušli u Ribnička vrata, nema nikakvog upozorenja. Zbog teške prohodnosti i zato što puta više nema, ovaj prilaz Golovrhama nije preporučljiv. Istina je da je kraći od opisanih i da bi to bio jednodnevni pohod, ali bi zbog traženja puta i teške prohodnosti zahtijevao mnogo više vremena nego uhodan put i zbog toga bio prenaporan i ne baš ugodan.

Putem nigdje nema vode i stoga se prije polaska treba na Marasovcu opskrbiti s dovoljno vode za cjelodnevni izlet.

Kojim se god putem planinar uspne na Golovrhe trud će mu biti bogato nagrađen jer su Golovrhe jedan od brojnih skrivenih gorskih bisera razasutih širom Hrvatske.

Na kraju važno upozorenje! Prije puta valja proučiti zemljovide Hrvatskog centra za razminiranje (<http://www.hcr.hr/>) i po mogućnosti ucrtati sigurno područje kretanja u GPS uređaj. Svakako se poslužiti i zemljovidom Paklenica (1:25.000, Astroida).

Vrapčanska obilaznica

Nove mogućnosti na zapadnom dijelu Medvednice

Željko Avdagić, Zagreb

Zapadni je dio Medvednice od davnih dana privlačan i zanimljiv planinarima. Zahvaljujući entuzijazmu i trudu članova PD-a »Vrapče« posljednjih su godina povećane mogućnosti planinarenja. Glavne su »žile kućavice« u tom dijelu Medvednice planinarski putovi broj 9 i 10, koji vode prema planinarskom domu »Risnjak«, prvi iz Mikulića, a drugi iz Gornjeg Vrapča. Osim o tim putovima, članovi »Vrapča« skrbe se i o putu broj 4, koji vodi od pretposljednje autobusne stanice u Gornjem Vrapču do Dragulinca i dalje prema slapu Sopotu. Taj se put zatim spaja s putom broj 8, koji od Kamenih svata vodi prema planinarskom domu »Gračar«. Vrapčanski planinari održavaju i put broj 5, koji počinje na posljednjoj stanici autobusne linije Perjavica – Borčec i vodi prema Dragulincu. Za 30 minuta šetnje ulicama Borčeca i Gornjeg Vrapča, uz prekrasne vidike na velik dio Zagreba, stiže se do križanja na livadi Dragulinec (Družinac).

Navedeni putovi dio su Vrapčanske obilaznice, koja omogućava upoznavanje najljepših mjesta zapadnog dijela Medvednice. PD »Vrapče« otvorio ju je 25. svibnja 2011. Duga je 21 kilometar, a označena je velikim slovima VO uz planinarske markacije.

Slap Sopot

Na toj je obilaznici jedno od najljepših mjesta Dragulinec, brijeg i usjeklina koja se gotovo kao kanjon spušta od Ponikava i Zelene magistrale prema Gornjem Vrapču. Tu se nalazi mala oaza – livada kojom teče potok, nekoliko izvora, uređene klupe i stolovi za odmor te lijepa nadstrešnica nazvana »Vrapčansko srčeko«. Uređen je i prostor za roštilj i odmor za sve uzraste. Sve to udaljeno je samo 20 minuta hoda od autobusne stanice u Gornjem Vrapču.

Osim Dragulinca, posebno je zanimljiva i polušpilja Podsvinjarčica. Ime joj je dalo domaće stanovništvo, koje je tu držalo svinje, no u planinarskim vodičima i zemljovidima spominje se kao Podcintarnica. Put se od nje nastavlja dalje te izlazi na »Zelenu magistralu« i Ponikve.

Početak je »Vrapčanske obilaznice« pretposljednja autobusna stanica u Gornjem Vrapču. Odatle se planinarskim putom broj 4 ide prema Dragulincu. Malo prije livade nalazi se pet metara visok slap potoka Ferendola, koji kod vrapčanske streljane utječe u potok Vrapčak. Pored slapa je prva kontrolna točka. Trasa VO-a križa se na livadi s planinarskim putom broj 5 i nastavlja prema

Slap Sopot

Planinari na livadi Dragulinec (Družinac), kod nadstrešnice »Vrapčansko srče«

polušpilji Podsvinjarčici (Podcintarnici), ispod koje je najviši izvor potoka Ferendola. Zatim treba nastaviti putom broj 5 do Ponikava i planinarskog doma »Glavica«. Tko želi dalje trasom obilaznice od doma će se spustiti do turistički uređene špilje Veternice, a zatim poći planinarskim putom 2B, koji oko 50 m prije Veternice skreće prema Bizeku. Put prolazi mimo nekadašnjega planinarskog doma u Bizeku i zatim uz rub kamenoloma, odakle se pruža vidik na najzapadniji dio Zagreba i Samoborsko gorje.

Sljedeća je točka planinarska kuća na Kamenim svatima. Od nje se VO nastavlja po grebenu Kamenih svata. Uz njih je vezana legenda koju je opjevao i književnik August Šenoa. U blizini vidikovca na Kamenim svatima postavljen je velik križ posvećen hrvatskim mučenicima. VO se odatle nastavlja u sjeveroistočnom smjeru, prolazi između vrhova Zakičnice, Podbjelke i Bradovca te stiže do potoka Javorščaka i Jambrišakova vrela nadomak Ponikava. Ponikvama teku tri potoka. Prvi je Slivnjak, koji utječe u Jezerinec. Taj ponire i prolazi kroz špilju Veternicu. Treći potok Javorščak također ponire na Ponikvama, a mještani tvrde da ponovno izvire na Dragulincu.

Tko ide trasom VO-a treba se od Jambrišakova vrela vratiti do križanja te krenuti putom broj 8 prema »Grafičaru« i »Risnjaku«. Nakon 2,5 km, kod križanja s putom broj 4, treba se spustiti 15 minuta do slapa Sopota, a odatle nastaviti bijelom cestom uz potok Vrapčak prema Gornjem Vrapču. Markacije skreću s ceste desno u šumu i vode ispod prijevoja Talijanove pećine. Tamo se u srednjem vijeku vadio kamen vapnenac litavac za gradnju zagrebačke katedrale i mnogih portala zagrebačkih kuća. Nakon daljnjih 10 – 15 minuta hoda spuštamo se na Dragulinec (Družinac) na zasluženi odmor kod nadstrešnice »Vrapčansko srče«.

Planinare koji obidu sve kontrolne točke VO-a PD »Vrapče« nagrađuje lijepom značkom sa stiliziranim motivom vrapca Vrapčeka, simbola Društva. Mnogi planinari upoznali su već taj dio zapadne Medvednice sudjelujući u pohodima PD-a »Vrapče«, no lako ga se može upoznati i u vlastitoj organizaciji, u cjelodnevnom izletu. Izlet po Vrapčanskoj obilaznici nije zahtjevan, a nudi nešto novo i lijepo u rekreacijskom i planinarskom smislu.

VRH

Krajačev kuk (1659 m)

Krajačev kuk ističe se kao markantan vrh u južnom dijelu Rožanskih kukova. Čine ga dva izrazita vrha koji svojom slikovitošću i položajem privlače pogled planinara na Premužičevoj stazi. Ime mu podsjeća na Ivana Krajača, predsjednika HPD-a koji ga je prvi opisao i koji je kao ministar u vladi Kraljevine Jugoslavije namaknuo novac za ostvarenje Premužičeve zamisli o gradnji staze vršnim dijelom Velebita. S vrha se lijepo vide svi vrhovi u Rožanskim i Hajdučkim kukovima te Veliki Kozjak

Koordinate: N 44° 45' 3.6" E 14° 59' 43.7"

Žig: Metalni žig nalazi se na vrhu

Prilazi: Veliki Lubenovac – Krajačev kuk 1.30 h

Pl. kuća Alan – Krajačev kuk 2 h
Najpogodniji je prilaz s Velikog Lubenovca jer je kraći nego pristup od planinarske kuće Alan. Od zgarista planinarske kuće na V. Lubenovcu treba poći cestom prema sjeverozapadu. Nakon 10' odvaja se na račvištu ceste I. krak i markacija prema Alanu, a mi nastavljamo ravno pa odmah nakon izrazita d. zavoja skrećemo l. s ceste za markacijama. Put se postupno penje, stalno šumom, u južno podnožje Krajačeva kuka. Na jednome mjestu prije prijevoja u šumi se račva: ravno je spoj na Premužičevu stazu (10 - 15'), a desno uspon na Krajačev kuk. Taj se put spaja s drugim prečacem s Premužičeve staze i vodi kroz klekovinu na sam vrh.

Zemljovidi: Sjeverni Velebit, 16 (Smand), Nacionalni park Sjeverni Velebit, 16a (Smand)

KT: Hrvatska planinarska obilaznica

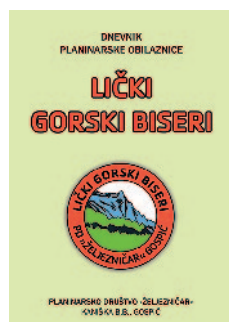

U svakom broju predstavljamo planinarske kuće, obilaznice, vrhove Hrvatske planinarske obilaznice, zanimljive internetske stranice i poneku zanimljivost iz prošlosti

ALAN CAPLAR

Lički gorski biseri

Tip obilaznice: točkasta
Godina osnivanja: 2005.

Kontrolnih točaka: 20
KT: Veliki Rajinac, Lisac,

Crni vrh, Oštri Kozjak, Konjevača, Visočica, Crnopac, Oklinak, Staro Brinje, Panos, Markovića Rudine, Veljun na Godači, Ostrovnica, Krčmar, Risovac, Zir, Oštri Medvjedak, Mrsinograd, Oštra, Kremen

Upravlja: PD Željezničar, Gospić

Informacije: Andrija Benković 053/ 574-305

Planinarska obilaznica Lički gorski biseri (LGB) osnovana je 2005. godine. U prvom dnevniku bilo je obuhvaćeno 13 vrhova, a ove godine, izdavanjem drugog izdanja dnevnika, proširena je za još 7 zanimljivih vrhova, pa sada ukupno ima 20 vrhova. Obilaznica je točkasta i nema zadane trase. Prilazi do KT su markirani, a posjetitelji sami biraju kojim će se putovima koristiti. Za osvajanje atraktivne emajlirane značke »Lički gorski biseri« treba obići svih 20 kontrolnih točaka. Značka koja nije emajlirana dodjeljuje se obilaznicima koji obilazak dokazuju starim dnevnikom iz 2005.

Obilaznicu »Lički gorski biseri« osnovalo je Planinarsko društvo »Željezničar« iz Gospića. To je društvo osnovano u ožujku 1973. godine, a obnovljeno je nakon Domovinskog rata, 1997. godine. Osim skrbi o obilaznici, ovo društvo uredilo je i brine o Kuginoj kući u Srednjem Velebitu, kući »Vila Velebita« na Baškim Oštarijama te o skloništu na Visočici. Društvo organizira pohod »Tragom zbjega lovinačkog kraja« koji se održava u rujnu svake godine, te skrbi o obilaznici »Četiri godišnja doba na Oštri«.

DARKO GAVRIĆ

PLANINARSKA KUĆA

Planinarsko sklonište Sveti Mihovil na Žlabini (1340 m)

Planinarsko sklonište Sveti Mihovil nalazi se na području Žlabine, na lijepom proplanku okruženom bukovom šumom. Sastoji se od blagovaonice i spavaonice u potkrovlju, a na noćenje može primiti petnaestak osoba. Sagrađeno je u planinskom stilu od prirodnih materijala te se skladno uklapa u okolinu. Kuća je pogodno ishodište za uspone prema Kurtegića dolcu i vrhovima Kamešnice. Nalazi se u pograničnom području s BiH.

INFO

Otvoreno: stalno

Opskrbljeno: ne

Mjesta za noćenje: 15

Upravlja: PD Jelinak, Trilj

Informacije: Stipe Šipić

099/51-56-006

Prilaz vozilom: Najlakši je prilaz iz Trilja magistralnom cestom za Livno, s koje treba skrenuti prema Voštanama. Tamo prestaje asfalt, ali se nastavlja mak. cesta za Žlabinu. Tko ne šteti automobil, tom cestom može doći pred samu kuću (4-5 km).

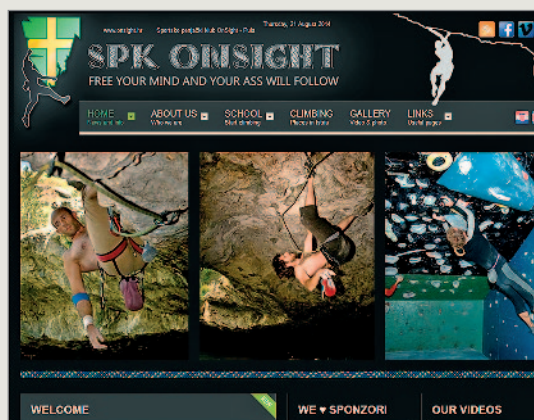
ALAN ČAPLAR

Vrh Visočice

www.onsight.hr

Web jednog od najaktivnijih sportsko-penjačkih klubova u Hrvatskoj ima mnogo zanimljivih sadržaja i dobar je primjer kako primjereno predstaviti atraktivnu penjačku djelatnost. Osim informacija o klubu »Onsight« (sjedište je u Puli) i brojnih fotografija, web sadrži informacije o penjačkom školovanju te pregled penjačkih mogućnosti u Istri. Sadržaji su ponuđeni na hrvatskom i engleskom jeziku. Zanimljivo, web sadrža i on-line pristupnicu u klub, koja zainteresiranima omogućuje jednostavniji pristup u SPK »Onsight« i svijet sportskog penjanja.

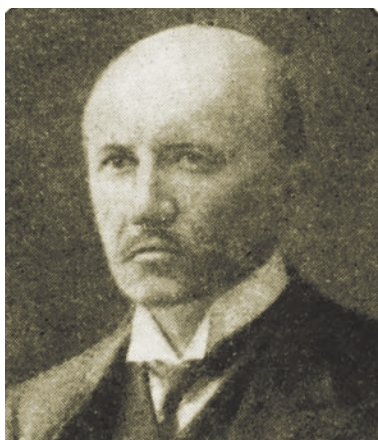

www.onsight.hr

IZ PLANINARSKJE PROŠLOSTI

Grof Kulmer 29 godina na čelu HPD-a

Nakon razdoblja koje možemo nazvati istraživačkim, jer su tada predsjednici HPD-a bili mahom istaknuti znanstvenici i istraživači – Schlosser, Torbar, Vukotinović - izabran je za predsjednika grof Miroslav Kulmer (1861-1943) koji je na toj dužnosti ostao rekordnih 29 godina (1893-1921). U njegovom razdoblju prevladalo je romantičarsko planinarenje, a snažan mu je pečat dalo hrvatsko plemstvo. Važnost HPD-a znatno je porasla kad su pripadnici plemstva nastojali postati članovi tog uglednog društva. Tako je i hrvatski ban grof Khuen Héderváry u to doba velikom donacijom stekao status člana utemeljitelja. Kulmer je bio potomak štajerske velikaške obitelji koja se u Zagrebu pohrvatila, dapače, grof Franjo bio je ilirac a grof Miroslav st. ustrojio je hrvatsko domobranstvo. Majka mu je bila Aleksandrina Erdödy. Glavni feud obitelji Kulmer bila je južna padina Medvednice od Medvedgrada do Šestina, gdje su imali dvor. U šestinskoj župnoj crkvi, s vanjske strane, i danas postoji njihova obiteljska grobnica. Kao predsjednik HPD-a Miroslav Kulmer najviše je zasluga stekao time što je na svom vlastelinstvu podupirao

planinarenje. Tako je uredio put od Šestina do Kraljičina zdenca i odatle probio put na Sljeme, uredio je gradinu Susedgrad, održavao planinarsku „Gradsku kuću“ na Sljemenu, podigao kod Kraljičina zdenca »pristanište« (drvenu nadstrešnicu, zvanu i paviljon) itd. U njegovo se doba planinarski interes osobito proširio na Gorski kotar i Hrvatsko zagorje, počelo je izlaziti društveno glasilo »Hrvatski planinar« a promjenom društvenih pravila omogućeno je osnivanje podružnica izvan Zagreba.

Vremeplov

- 1. 9. 1932.** u Chamonixu osnovana UIAA (Međunarodna unija planinarskih saveza)
- 11. 9. 2004.** svečano otvorenje obnovljenog planinarskog doma Brezovac na Dinari
- 13. 9. 1843.** prvi poznati penjački uspon u Hrvatskoj - Dragojla Jarnević na Okiću
- 15. 9. 1929.** Nevenka Plešnik kao prva Hrvatica penje sjevernu stijenu Triglava
- 19. 9. 2005.** Na ekspediciji HPS-a u Sechuanu (Kina) B. Čujić i I. Matković penju prvenstveni smjer »HPD 130« (6a) u stijeni Tan Shana povodom 130. obljetnice hrvatskog planinarstva
- 25. 9. 1995.** skijaški silaz Branka Šeparovića s vrha Cho Oyu (8201 m)
- 28. 9. 1991.** na Općoj skupštini u Budimpešti HPS primljen u članstvo UIAA kao nacionalni savez
- 30. 9. 1536.** Petar Zoranić, završio pisanje »Planina« prvog planinarskog književnog djela u povijesti

Drago Bozja (1927. - 2014.), doajen planinarstva u BiH

U Sarajevu je 18. lipnja preminuo Drago Bozja, planinarski entuzijast, veteran i bard sarajevskog i bosansko-hercegovačkog planinarstva. Bio je jedan od najsvestranijih i najkompletnijih planinara koje su Sarajevo i BiH dali. Nije pretjerano reći da on stoji uz bok D. Šeferu, J. Sigmundu, D. Entrautu, J. Flegeru, H. Čauševiću, J. Plačeku, U. Bešireviću, S. Suljagiću i drugim velikanima i utemeljiteljima vrhunskog b-h planinarstva. Najveći dio života posvetio je upravo razvoju planinarstva. Bio je klasični planinar, visokogorac, turni skijaš, alpinist, ekolog, gorski spašavatelj, planinarski pisac, vodič, predavač, voditelj radijskih emisija o planinarstvu, instruktor angažiran na edukaciji mladih i starijih planinara te planinarski fotograf. Nemjerljiv doprinos planinarstvu dao je putem tiskovnih i elektronskih medija. Ostavio je iza sebe dragocjenu arhivu planinarstva u BiH.

Rođen je 13. kolovoza 1927. u Sarajevu, gdje se i školovao te završio ekonomski fakultet. Sretna je okolnost da je u bavljenju planinarstvom imao neposredno razumijevanje i potporu supruge i sina. Njegova obitelj bila je prava i vjerodostojna planinarska obitelj, jedna od rijetkih u BiH. Pokojnog Dragu krasile su osobine neumornog djelatnika u projektima planinarskog sadržaja. Prostor ne dozvoljava istaknuti sve što je poticao i ostvario. Isticao se kao jedan od značajnih planinarskih pedagoga u BiH. Bio je učitelj generacijama b-h planinara, voditelj bezbrojnih tečaja, predavač na Sarajevskoj školi alpinizma, jedan od utemeljitelja GSS-a Sarajevo te istinski voluntarist koji je ulijevao ljubav za planinu, za prirodu, učio plemenitosti i drugarstvu mnoge mlade planinare. U razmjeni mišljenja, iako ponekad divergentan, znao se korigirati i prihvatiti druga i drugačija mišljenja.

Njegov životni put je veoma bogat i raznovrstan. Osim djelovanja u planinarstvu, bio je društveno angažiran, najvećim dijelom, do početka Domovinskog rata, u svojem matičnom društvu – PD-u »Bjelašnica« Sarajevo. Diplomirao je ekonomiju i profesionalno radio kao direktor poslovnice zagrebačkog poduzeća »Ferimport« u Sarajevu. Njegova zaljubljenost i privrženost planinarstvu išla je dotle da je svoj profesionalni

rad u struci ostavio radi djelovanja u okviru Organizacijskog komiteta XIV. Zimskih olimpijskih igara 1984. u Sarajevu, gdje je obnašao jednu od rukovodećih funkcija. Njegova je uloga u pripremama održavanja ZOI 1984. bila veoma značajna za uspjeh Igara. Bio je član Poticajnog odbora za obnovu Hrvatskog planinarskog društva »Bjelašnica 1923« te je, u jednom mandatu, obnašao funkciju predsjednika. U tom društvu bio je član Upravnog odbora, a trajan trag ostavio je angažiranjem u postavljanju HPD-ovog bivka ispod vrha Bjelašnice. U ostvarenju tog pothvata neposrednu

praktičnu pomoć (helikopterski transport) dala je njemačka jedinica pri glavnoj komandi SFOR-a i njezin komandant potpukovnik Thilo Rainer Kunath pa bivak nosi ime »Bozja – Kunath«.

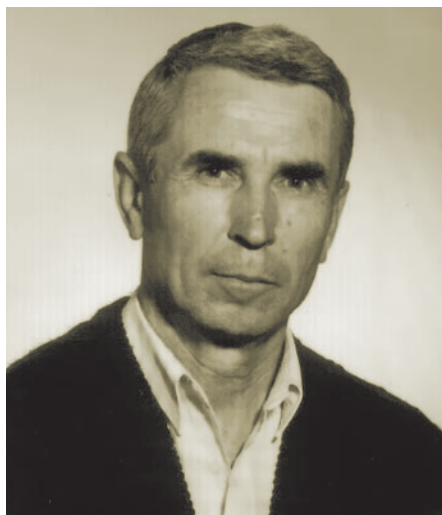
Autor ovog teksta bio je dugogodišnji (od pedesetih godina prošloga stoljeća) neposredni suradnik Drage Bozje u ostvarivanju mnogih vrijednih planinarskih sadržaja. Među našim zadnjim zajedničkim većim akcijama bila je obnova zapuštene planinarske staze na Bjelašnici, što je tražilo velik fizički napor s obzirom na naše godine. Radosni smo bili kada smo organizirali, u ime HPD-a »Bjelašnica 1923«, a u suradnji s Veleposlanstvom RH u BiH, gostovanja Stipe Božića u Sarajevu s njegovim video zapisima, predavanje Darka Berljaka o uspjehu hrvatske ženske ekspedicije koja se uspela na Mount Everest, kao i predstavljanje publikacija prof. dr. Željka Poljaka, za što su nam, sudionici u prepunim dvoranama, javno i s ushićenjem zahvalili. Sjećam se, kada smo Drago, njegov sin Davor i autor ovog teksta 1978. išli na obilježavanje 200. obljetnice prvog uspona na Triglav. Drago je tada ispoljio svoju spremnost u pružanju odgovarajuće pomoći planinaru i novinaru Radio Sarajeva Anti Štrelovu, koji je pri silasku imao problem s vidom. Drago ga je, ruku pod ruku, veoma pažljivo odveo u dolinu Bohinjskog jezera.

Drago Bozja je za svoga života odlikovan najvišim planinarskim priznanjima PS-a BiH i PSJ-a. Nositelj je značke GSS-a i instruktor GSS-a, nositelj značke alpinista PS BiH, a primio je i Plaketu HKD Napredak, priznanja za profesionalni rad i priznanje Slovenskog kulturnog društva »Ivan Cankar« - podružnice Sarajevo.

Franjo Paulišić (1936. - 2014.)

Dugogodišnji dobri duh pazinskog planinarstva Franjo Paulišić – Frane preminuo je 31. srpnja 2014. u Pazinu. Bio je jedan od onih samozatajnih aktivista i stvaralaca koji su širili pozitivnu sliku svijeta, optimist po prirodi, pedantan i ugodan prijatelj, jedan od najdugovječnijih planinara u Istri i jedan od onih koji je svoje bogato iskustvo predano koristio u službi zaštite prirode i širenja planinarstva.

Franjo Paulišić rođen je 1936. u Zarečju. Njegov život uvelike je isprepleten s razvojem planinarstva na Pazinštini poslije Drugog svjetskog rata. U planine i planinarenje zaljubio se kao mladić, započevši s prvim turama po Ćićariji i Učki. Planinarsko djelovanje započeo je u riječkom PD-u »Kamenjak«, a kada je 1953. u Pazinu osnovan PD »Planik« postao je njegovim članom. Godine 1960. otišao je na školovanje u Maribor te je pet godina kao član tamošnjeg PD-a »Pohorje« otkrivao ljepote slovenskog gorja. Po povratku u Pazin zajedno s još nekolicinom entuzijasta pokreće Nogometni klub »Pazinka« udahnuvši mu novu snagu. Slično tako, početkom 80-ih godina u tvornici »Pazinka«, u kojoj je tada radio, zajedno sa skupinom entuzijasta koja se bavila planinarenjem sudjelovao je u

osnivanju riječke podružnice »Kamenjaka«. Budući da je planinarenje postalo među tadašnjim radnicima vrlo popularno osnovan je uskoro samostalan PD »Pazinka«, u kojemu je Frane bio tajnik i dobri duh. U to vrijeme društvo je imalo između 300 i 400 članova, a 1982./83. čak 650, jer je sindikat potpomagao planinarske izlete, na koje je redovito odlazilo po stotinjak članova.

U svom bogatom planinarskom iskustvu Frane je uživao u čarima pogleda s najviših vrhova u bivšoj Jugoslaviji i okolnim zemljama, od Bugarske i Grčke do Italije i Austrije, a uspeo se i na Mont Blanc. Svoj posljednji uspon na Triglav, na kojemu je bio nekoliko desetaka puta, ostvario je u rujnu 2008., kada ga je već nagrizla bolest, pokazujući da je snaga volje jača od fizičke (ne)moći.

Prepričavajući svoje brojne anegdote i dogodovštine često je znao u najtežim trenucima ostajati uz one planinare kojima je sporije išlo i na taj način ih bodriti i tako pružati primjer prave planinarske etike i čovjekoljublja. Sudjelovao je u brojnim akcijama trasiranja planinarskih putova i njihova čišćenja, pa su ga Pazinjani često znali vidjeti kako se pretkraj dana s alatkom na ramenu vraća kući na Dršćevki.

Teško bi bilo pobrojiti sve nagrade koje je dobio, no često je naglašavao kako one nisu razlog bavljenja planinarenjem, već su to ljubav prema prirodi i druženje s prijateljima. Skupština PD-a »Pazinka« 28. rujna 2011. izabrala ga je za počasnog predsjednika društva.

Jednostavan i blag, nasmiješen i pristupačan, što je ponekad u radu s ljudima vrlo zahtjevno, Frane je bio lučonoša razvoja planinarstva, te je za svog života zadužio brojne generacije planinara.

Antun Finderle

Franin posljednji uspon na Triglav

Ususret skupu speleologa Hrvatske

Komisija za speleologiju HPS-a poziva zainteresirane speleologe na sudjelovanje na Skupu speleologa Hrvatske koji će se održati u Lepoglavi 21., 22. i 23. studenoga. U sklopu skupa predviđena je izložba fotografija »Luknje«, prikazivanje serijala speleoloških filmova, stručna predavanja te okrugli stol »Hrvatska speleologija – ka zajedničkom cilju«. Organizatori i pokrovitelji skupa su Grad Lepoglava, Grad Ivanec, TKIC - Lepoglava, Osnovna škola Ante Starčević u Lepoglavi, Turistička zajednica grada Lepoglave, Komisija za speleologiju HPS-a, Hrvatski speleološki savez, Zagrebački speleološki savez, Istarski speleološki savez i Speleološka udruga »Kraševski zviri« Ivanec. Rok za prijave na e-mail speleoskup@gmail.com je 1. studenoga 2014. Sve dodatne informacije mogu se dobiti od organizatora.

Damir Basara

Četvrti festival speleološkog filma u Karlovcu

Organizacijski odbor festivala speleološkog filma u Karlovcu poziva sve speleologe, planinare, biologe, geologe, ekološke te sve ostale zaljubljenike u tajnoviti svijet podzemlja i planinske prirode koji barataju filmskom kamerom, bilo profesionalno, bilo amaterski, da svoje radove pošalju na 4. Speleo Film Festival koji će se održati u Karlovcu 27. rujna 2014.

Festival je svojom kvalitetom i dosljednošću poprimio zapažen nacionalni i međunarodni karakter, kao jedan od rijetkih festivala s tom tematikom u svijetu. Organizaciju ove manifestacije dosada su podržavali Grad Karlovac, Hrvatski planinarski savez – Komisija za speleologiju, Hrvatski speleološki savez, Hrvatski filmski savez te Kino klub Karlovac, a prikazivani su filmovi autora iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Slovenije, Italije, Slovačke, Velike Britanije i drugih zemalja. Speleološki film je značajan dio rezultata speleoloških istraživanja, budući da na svjetlo dana iznosi

prirodne vrijednosti i ljepote impresivnih podzemnih prostora, koji su prije toga bili dostupni tek malom broju ljudi – speleolozima. U filmovima prikazanim na prošlim festivalima moglo se saznati o ljepotama speleoloških ukrasa te velikom turističkom potencijalu koji krije podzemni svijet, raznolikom životu u podzemlju koji značajno doprinosi bioraznolikosti Republike Hrvatske, rezultatima speleoloških istraživanja te ekspedicijama u razne egzotične krajeve svijeta, vrijednim znanstvenim spoznajama i znanstvenim istraživanjima koja se provode u podzemlju te još o cijelom nizu raznolikih tema vezanih uz podzemni svijet. Podrobnije informacije mogu se pronaći na web-adresi: www.speleo-filmfestival.eu.

Damir Basara

Speleološko školovanje u 2014. godini

Jedan je od osnovnih zadataka Komisije za speleologiju HPS-a edukacija ljudi koji se žele baviti speleologijom. Educiraju se u speleološkim školama te na stručnim seminarima i skupovima, nakon čega polažu ispite za stručne nazive »speleolog« i »instruktor speleologije«. U 2014. održano je šest speleoloških škola, koje su završila ukupno 92 polaznika. Po završetku škole polaznici polažu ispit, čime stječu naziv »speleološki pripravnik«. U prvoj polovici 2014. održane su speleološke škole prikazane u sljedećoj tablici.

Damir Basara

Organizator	Voditelji	Vrijeme održavanja	Broj polaznika
SO HPD »Željeznica« – Zagreb	Kristijan Hmura i Zvonimir Završki	ožujak – travanj	21
SO PD »Imber« – Omiš	Željko Marunčić	ožujak	5
SO »Liburnija« PD »Paklenica« – Zadar	Krešimir Prskalo	ožujak – travanj	11
SO HPK »Sv. Mihovil« – Šibenik	Mario Blatančić	ožujak – travanj	20
SO PD »Dubovac« – Karlovac	Damir Basara	ožujak – svibanj	8
SO PDS »Velebit« – Zagreb	Valentina Čukušić	ožujak – travanj	27
Ukupno			92

Planinarsko sklonište »Pume« na Velikoj Duvjakuši

Vrh Velika Duvjakuša u masivu Dinare (1709 m) kontrolna je točka Hrvatske planinarske obilaznice (HPO). Na vrhu se nalazi spomenik 31 poginulom pripadniku 7. Gardijske brigade »Pume«, a pored njega pečat i upisna kutija.

Nadomak Velike Duvjakuše, podno Rosića glavice, na visini od 1630 metara, uređuje se novo planinarsko sklonište »Pume«. To je zidana katnica s dvadesetak ležaja, koja ima bunar s pitkom vodom. Kuća je u vlasništvu HGSS Stanice Split, a ujedno je i obavještajna točka HGSS-a. Po nadmorskoj visini to je sada najviše smještena planinarska kuća u Hrvatskoj, a bit će i jedna od ljepših. S terase se pruža veličanstven vidik na srednjodalmatinske planine, more i otoke šibenskog arhipelaga.

Kuća omogućava zanimljive i raznovrsne izlete u visinskom dijelu planine. Za planinare je posebno zanimljiv uspon na Troglav (1913 m), najviši vrh u masivu Dinare, koji se nalazi u BiH. Od planinarske kuće »Pume« za uspon do tog vrha treba sat i pol, a cijeli je put markiran (staza je duga 2,7 km, a visinska razlika je 285 m). Na vrh Velike Duvjakuše stiže se za samo 10 minuta. Za dva do tri sata laganog hoda može se na Jankovo brdo (1780 m) i dalje do planinarskog skloništa »Josip Goret« (1530 m) ispod Čorina Lacmena (1574 m). Do njega se dolazi preko Torlakove (1674 m) i Jančarske glave (1669 m), možda najljepšeg vidikovca na tom dijelu planine. Goleme su mogućnosti

za višednevno i jednodnevno planinarenje, što se može lijepo vidjeti iz novoga zemljovida »Troglavska skupina – istok i zapad« u nakladi HGSS-a.

Novoj je planinarskoj kući najjednostavnije pristupiti iz mjesta Ježevića, do kojeg se dolazi cestom D8 iz Vrlike. Treba skrenuti za Ježević i voziti lokalnom cestom preko mjesta Kosora i Balečkog mosta na rijeci Cetini te kroz zaselak Žeravice stići do velikog putokaza koji usmjerava na makadamski put za Sutinju (3 km). Tamo je parkiralište i početak planinarskog puta. Za uspon do Velike Duvjakuše trebaju 3 do 4 sata, ovisno o fizičkoj spremnosti. Uspón nije zahtjevan, ali je dug 8 km i treba svladati 1186 metara visinske razlike. Početni dio vodi kroz šumu i raslinje, a završni kroz golet. Staza je odlično markirana i obilježena putokazima. Nije strma ni naporna, a vrlo je zanimljiva jer se sa svakim korakom otvaraju novi vidici i krajolici. Otprilike na pola puta, iznad Kozje jame, staza se račva: desno prema planinarskoj kući »Pume«, Troglavu i Velikoj Duvjakuši, a lijevo za planinarsko sklonište »Josip Goret« (1530 m).

Svatko tko se uputi na ovo jedinstveno i novo planinarenje vratit će se kući sretniji i bogatiji za lijepo planinarsko iskustvo koje je na dohvat ruke.

Izgradnja objekta ne bi bila moguća bez dobrovoljnog rada članova PU-a »Dinaridi« i HGSS Stanice Split te novčane potpore najznačajnijeg donatora, »Imex banke« iz Splita.

Darko Gavrić

DARKO GAVRIĆ

Uređuje se sklonište na Visočici

Planinarsko društvo »Željezničar« iz Gospića ljetos je intenzivno radilo na uređenju planinarskog skloništa podno vrha Visočice na Velebitu.

Posljednjega vikenda u lipnju održan je tradicionalni memorijalni pohod na Visočicu koji se organizira već sedam godina u spomen na prvi organizirani pohod Gospićana na taj vrh 2. srpnja 1898. Tada je pod vodstvom prof. Dragutina Franića i nadšumara Milana Drenovca desetak Gospićana krenulo zaprežnim kolima do Divosela i potom pješice prema vrhu Visočice. Nakon noćenja, 3. srpnja ustali su u cik zore da bi uživali u veličanstvenom prizoru izlaska sunca. Slijedio je silazak prema Čitluku, gdje su objedovali i zatim se kolima vratili u Gospić. Tom je izletu 19. lipnja prethodio dogovor o osnivanju podružnice HPD-a u Gospiću. Odluka o osnivanju podružnice donijeta je na skupštini pod predsjedanjem velikog župana Bude Budisavljevića 20. kolovoza 1898.

Planinari koji su sudjelovali na memorijalnom pohodu imali su priliku vidjeti radove na skloništu na Visočici. Oni koji su prvi put pohodili vrh Visočice bili su oduševljeni predivnim vidicima, kako na ličku, tako i na morsku stranu, te na splet velebitskih vrhova. Većina se zadržala na vrhu više od sat vremena, gdje su prezalagajili, osvježili se, fotografirali i otiskivali pečate u dnevnike. Silazak je bio mnogo brži nego uspon pa su

prve skupine počele pristizati na Baške Oštarije poslije 16 sati, gdje je već pomalo umorne planinarske entuzijaste čekao planinarski grah, uz donirano Velebitsko pivo. Ovogodišnju organizaciju pohoda pohvalili su gotovo svi predstavnici društava, a osobito su bili zadovoljni što ih je putem čekala voda. Vrijedni gospićki planinari uredili su i stazu, koja je sada bolje označena, a na dijelovima koji prolaze preko livada trava je bila pokošena. Poslije 18 sati počela je glazba za ples, koja je zabavljala planinare do ponoći.

Tomislav Čanić

NOVA IZDANJA

Fotomonografija »Slovenske gore v objektivu letnih časov«

Cankarjeva založba u sastavu Mladinske knjige izdala je u Sloveniji opsežnu i atraktivnu fotomonografiju »Slovenske gore v objektivu letnih časov« (»Slovenske planine u objektivu godišnjih doba«). Autori knjige i fotografi slovenski su planinari, članovi Planinske zveze Slovenije koji su obilazeći planine zabilježili brojne jedinstvene trenutke. Izabrane fotografije predstavljaju Julijske i Kamniške Alpe, Karavanke i predalpski dio Slovenije. Posebno su dojmljive fotografije snimljene u ranu zoru i navečer, a ima i nekoliko noćnih. Knjigu čini jedinstvenom raznolikost planinskih pejzaža, koja oduševljava svako planinarsko oko. Kvalitetom fotografija ova je knjiga uzor kakav je teško nadmašiti. Bilo bi lijepo danas-sutra imati u rukama tako lijepu knjigu i o hrvatskim planinama.

Knjiga ima 280 stranica, a sadrži više od 160 impresivnih fotografija. Na kraju knjige tehnički su podaci o svakoj od njih. Fotomonografija se može nabaviti i u nekim hrvatskim knjižarama te u Uredu Hrvatskoga planinarskog saveza u Zagrebu.

Alan Čaplar

Vježbe SPV-a Karlovac radi obnavljanja vodičke licence HPS-a

U organizaciji Stanice planinarskih vodiča Karlovac u nedjelju 6. srpnja u Klancu nedaleko od Karlovca okupilo se 25 karlovačkih planinarskih vodiča radi vježbe i stjecanja uvjeta za obnavljanje vodičke licence, sukladno pravilima o licenciranju vodiča HPS-a. Vježbali su izradu rukohvata, prvu pomoć, imobilizaciju i pregled ozlijeđene osobe, vođenje na penjanje u stijeni i uporabu opreme za osiguranje. Svi su se uspješno snašli i u najzahtjevnijim vježbama, nakon kojih su prionuli opuštanju uz roštilj i kupanje.

Darko Grba

VIJESTI

Savjetovanje Međudruštvenog saveza Zagorskog planinarskog puta

Na najistočnijem dijelu Medvednice, u Vugrovcu, održano je 8. lipnja u organizaciji PD-a Hrvatske pošte i Hrvatskih telekomunikacija »Sljeme« iz Zagreba 228. Savjetovanje Međudruštvenog savjeta Zagorskoga planinarskog puta (ZPP). Taj Savjet postoji i djeluje već 58 godina – osnovan je 1956. i unatoč mnogim previranjima održao se sve do danas. U njemu sudjeluje ukupno 30 planinarskih društava. Također, kao član MS ZPP-a Planinarski savez Varaždinske županije prati i sudjeluje u radu savjeta (s područja Varaždinske županije u sastavu MS ZPP-a je 10 planinarskih društava). Prvo savjetovanje održano je 11. studenoga 1956. u planinarskom domu na Ivanšćici, a pripremio ga je PD »Ivančica«.

Ideje koje su tada iznijete dovedene su s mnogo rada i truda svih entuzijasta gotovo do savršenstva. Društva udružena i vezana uz ZPP već dugi niz godina ostvaruju zapažene rezultate, a sve više planinara obilazi slikovite zagorske krajeve. Putovi se redovito održavaju pa s time nema većih teškoća. Svaka tri mjeseca održavaju se redovna savjetovanja, a svaki je put domaćin drugo planinarsko društvo. Na tim se skupovima utvrđuje program rada za sljedeća tri mjeseca i komentiraju sve akcije u proteklom tromjesečju. Značajno je da je na 228. Savjetovanju izabran novi predsjednik MS ZPP-a. To je Žarko Nikšić iz PD-a HP i HT »Sljeme« iz Zagreba. Izabran je na mandat od četiri godine, a zamijenio je Dragutina Novoselca iz PD-a »Ravna gora« Varaždin, koji je tu dužnost obavljao protekle četiri godine.

Jadranka Čoklica

Savjetovanje MS ZPP-a u Vugrovcu

Dosadašnji predsjednik MS ZPP-a Dragutin Novoselec i novoizabrani predsjednik Žarko Nikšić

»Fotografije iz planinarskog ruksaka«

Dana 12. lipnja, u tjednu u kojem se obilježava Dan grada Donje Stubice, a u povodu 140. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj, PD »Stubičan« otvorio je u dvorcu Stubičkom Golubovcu izložbu amaterskih fotografija svojih članova. Izložba je nazvana »Fotografije iz planinarskog ruksaka.«

Zaustaviti vrijeme unatoč svakodnevnoj žurbi, potražiti mirnu oazu u prirodi, iskušati svoju snagu i biti nagrađen prizorom ljepote koji oduzima dah, a zatim svoj ushit nesebično podijeliti s drugima u obliku priče ili fotografije želja je svakog zaljubljenika u prirodu i planine. Nema mnogo mogućnosti za ekspresiju takvih doživljaja i emocija pa su članovi PD-a »Stubičan« posegnuli u svoje planinarske ruksake, izvadili svoje fotografske radove i priredili izložbu kako bi svojim sumještanima otkrili djelić svojih bogatih iskustava. Oblaci, stijene, vrhovi, ljudi, flora i fauna — samo su neki od motiva koji privlače planinare da zabilježe jedinstvenost njihova svjetlosnog traga u oku kamere. Bilo da je namjera proizašla iz potrebe za dokumentiranjem, iz želje za očuvanjem uspomene ili iz emocije ushićenja, fotografije koje nastaju prerastaju prvotni impuls. Gledatelju fotografija otkrivaju se prostori posebnoga kolorita, tragovi jednog putovanja, razmišljanja nekog putnika, poziv za otkrivanjem vlastitog puta.

PD »Stubičan« djeluje neprekidno već 62 godine. U tom su razdoblju zabilježene mnoge aktivnosti, pohodi i izleti. Izložba amaterskih fotografija plod je aktivnosti sadašnjih članova. Neki od njih bilježe već poduži planinarski staž, a neki su tek počeli otkrivati ljepote planinarstva. Važno je napomenuti da među njima nema osoba s posebnim fotografskim afinitetima ili znanjima. Ono što ih okuplja iskrena je ljubav prema prirodi. Fotografije su javnosti izložili Hrvoje Dolenec, Jelena Grbić, Dobrivoj Posavec Fric, Nada Premrl, Tomislav Sinković, Robert Vidas i Mihaela Vidiček, a izložbu su postavili Ines Krušelj-Vidas, Daniel Kuren, Jasminka Repar i Ana Sinković.

S predavanja Nade i Ivce Premrla u Donjoj Stubici

Nakon otvorenja izložbe iskusni planinari i članovi PD-a »Stubičan« Nada i Ivica Premrl održali su predavanje »Zagorska gojzerica na Himalaji«. Uz atraktivne fotografije i mnoge zanimljive podatke otkrili su svoju priču o uspješnom pohodu na Mera Peak, 6476 metara visok vrh u Himalaji.

Ines Krušelj-Vidas

Prvi susret goranskih planinara

Zamisao da se u Gorskom kotaru organizira druženje planinara koji žive na tom području iznesena je 2013. na sastanku planinarskih društava u Skradu. Tom je prilikom dogovoreno da goranska društva zajedničkim snagama organiziraju opću planinarsku školu, što je uspješno ostvareno.

Slična regionalna druženja organiziraju i druga planinarska društva. Najpoznatiji su takvi susreti Dan istarskih planinara, Slet slavonskih planinara, Dan planinara Dalmacije i dr. U Gorskom kotaru registrirano je deset planinarskih društava, a Dan goranskih planinara organizirat će svake godine drugo planinarsko društvo, na svome području, druge nedjelje u srpnju.

Prvi takav susret organizirao je PD »Špičunak« iz Lokava 13. srpnja. Organizatorima su pomogli Općina i TZO Lokve, Komunalno poduzeće »Lokvarka«, Poduzeće »MikroGoran« te trgovina »Ingro« Delnice. Pozivu se odazvalo 19 planinarskih društava iz cijele Hrvatske. U Lokve je toga jutra stiglo Društvo prijatelja prirode iz Ivanić-Grada te planinarska društva »Zavižan« iz Senja, »Bijeke stijene« iz Mrkoplja, »Strilež« iz Crikvenice, »Višnjevica« iz Ravne Gore, »Kamenjak«, »Duga«, »Učka« i »Transverzalac« iz Rijeke, »Mrsinj« iz Korenice, »Škamnica« iz Brinja, »Skradski vrh« iz Skrada, »Vršak« iz Brod Moravica, »Jelenc« iz Gerova, »Karlovac« iz Karlovca, »Petehovac« iz Delnice, »Obruč« iz Jelenja, »Ericsson Nikola Tesla« iz Zagreba i članovi HGSS Stanice Delnice, koji su osiguravali pohod.

Dio planinara okupljenih u Lokvama

Ukupno je više od 250 planinara pješačilo lokvarskom Stazom spilja. Iz središta Lokava pješačili su do Dimnjačarove i Medvjede spilje na Kamenitom vrhu pa dalje do špilje Lokvarke, jedne od najljepših u Hrvatskoj. Nakon razgledavanja špilje sljedilo je spuštanje do ponora rijeke Lokvarke, a zatim ulazak u Park šumu Golubinjak te obilazak Golubinke i Ledene špilje, Paklenih vrata i Kraljice šume. Nakon pet sati lagana hoda planinari su uz živu glazbu mjesnog sastava i u ugođaju stoljetne šume ručali i ugodno se zabavili. Svi su za uspomenu na pohod dobili majicu, a planinarskim društvima uručena su priznanja. Nadamo se da su osim toga iz Lokava ponijeli dobro raspoloženje i zadovoljstvo. Radujemo se sljedećem susretu u srpnju 2015.

Andreja Marković

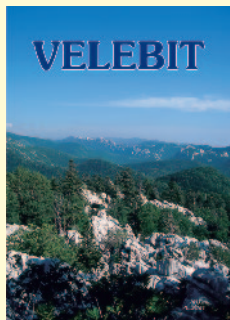
U predvečerje Na vrhu Visočice

Planinarske baklje za dan pobjede

Planinari gospićkog PD-a »Željezničar« aktivno su, noćnim pohodom na Visočicu i tradicionalnim usponom na najviši vrh Hrvatske - Dinaru obilježili Dan pobjede i Domovinske zahvalnosti. Tridesetak planinara u samo predvečerje uoči najvećih državnih blagdana, uputilo se na noćni uspon na Visočicu. Kod planinarskog skloništa usput su presložili dopremljeni materijal i nastavili put ka vrhu, kamo su došli pred sam zalazak sunca. Kao da se priroda našalila i čekala vrijedne

planinare da uživaju u prekrasnim vidicima prema moru i Lici u sam smiraj dana, a potom su svi ti prizori nestali u brzim oblacima koji žure iz Like preko Velebita prema otocima. Okupljeni planinari večerali su i okrijepili se iz ruksaka uz poneku šalu i pjesmu, a u 22 sata odbrojali su i zapalili baklje. Deset plamtećih baklji na trenutak je obasjalo sudionike pohoda na vrhu jednog od najljepših vidikovaca na Velebitu. Gospićani koji su znali točno vrijeme paljenja baklji izišli su iz svojih domova i oko

PREKO 60% POPUSTA !!!

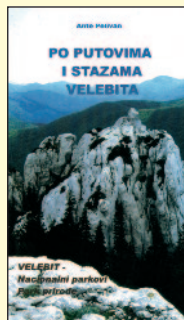
VELEBIT
Autor: **Ante Pelivan**
- fotomonografija
- bogato ilustrirana u boji
- format 30 x 21 cm
- 194 stranice
- tvrdi uvez
CIJENA: 190,00 kn

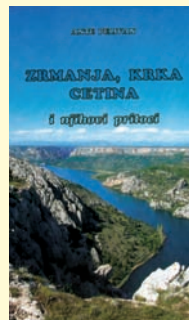
PTICE
Autor: **Davor Krnjeta**
- format 20,5 x 12 cm
- 350 fotografija u boji
- 360 stranica
- tvrdi uvez
CIJENA: 260,00 kn

VODIČ PO PRISTUPAČNIM ŠPIJAMA I JAMAMA U HRVATSKOJ
Autor: **Vlado Božić**
- bogato ilustrirani vodič
- format 21 x 12,5 cm
- 300 stranica
- tvrdi uvez
CIJENA: 210,00 kn

PO PUTOVIMA I STAZAMA VELEBITA
Autor: **Ante Pelivan**
- bogato ilustrirani vodič
- format 21 x 12,5 cm
- 240 stranica
- meki uvez
CIJENA: 60,00 kn

ZRMANJA, KRKA, CETINA i njihovi pritoci
Autor: **Ante Pelivan**
- bogato ilustrirani vodič s kartama
- format 21 x 12,5 cm
- 192 stranice
- meki uvez
CIJENA: 60,00 kn

Ukupna cijena za svih 5 knjiga je 780,00 kn

Sadašnja AKCIJSKA cijena je 290,00 kn

Knjige se prodaju samo u kompletu, a ne pojedinačno. (poštarina uključena u cijenu)

EKOLOŠKI GLASNIK d.o.o.

Duga cesta III. odvojak 12, 10412 Donja Lomnica
Tel. 01/621 88 72, Fax: 01/6234-058
e-mail: ekoloski.glasnik@zg.t-com.hr
ekoloski.glasnik@gmail.com

Baklje na Visočici

dvije minute gledali pozdravni prizor planinara svojoj domovini. Dosta zahtjevan silazak po mraku protekao je bez nekih problema, iako je bilo planinara različitih godišta u rasponu između 14 i 73 godine.

Idućega dana, u ranim jutarnjim satima krenulo je osmoro gospićkih planinara na tradicionalni pohod koji Hrvatski planinarski savez organizira na najviši vrh Hrvatske (1831 m) na planini Dinari. Da kiša i loše vrijeme ne može zaustaviti uporne planinare kod ostvarenja svog cilja obilježavanja Dana pobjede i Domovinske zahvalnosti i ovaj puta je došlo do izražaja na planinarskoj turi koja je trajala preko sedam sati.

Tomislav Čanić

KALENDAR AKCIJA

6. 9. Preko Zelova na Svilaju

Svilaja, pl. kuća Orlove stine - vrh Svilaje
PD Svilaja, Sinj
Boris Buljan, 095/90-28-281
Zoran Vejić, 091/56-46-024

6. 9. Planinarski kotlić na Ravnoj gori

Ravna gora, Filićev dom
PD Ravna gora, Varaždin
Dragutin Novoselec, 091/57-52-792
Branka Hofer, 098/98-30-351

6. 9. 5. Hahlić za uru i 11. Maša na Obruču

'Grobničke Alpe'
PD Obruč, Jelenje
Vedran Stipić, 091/72-61-938
Mario Maršanić, 099/59-82-207

7. 9. 36. tradicionalni pohod na Kamene svate

Medvednica: Podsused - Kameni svati
PD Susedgrad, Zagreb
Nikola Sedmak, 098/355-446,
kontakt@pdsusedgrad.hr

7. 9. 90. obljetnica HPD-a Željezna gora

Mohokos
HPD Željezna gora, Čakovec
Zoran Marcuš, 098/90-24-171

7. 9. Treking Hrvatsko zagorje

Hrvatsko zagorje
PK Ivanec, Ivanec
Tomislav Friščić, 098/92-88-413
Stjepan Kunštelega, 091/76-34-655

7. 9. Jesenski susret planinara na Belecgradu

Ivanščica, Belečki pl. put
HPD Belecgrad, Belec
Stjepan Hanžek, stjepan@loborfest.com,
091/79-41-399

7. 9. Planinarsko hodočašće na Svetu goru (Gerovo)

pl. kuća Zamost
PD Tuhobić, Rijeka
Damir Konestra, 1komus@gmail.com, 098/338-005
Goran Srok, 098/290-627

13. 9. Pohod obilaznicom Četiri rijeke

pl. kuća Ivanova hiža - Skupica - Vinica
HPD Martinščak, Karlovac
Slavko Gerić, 099/50-25-847
Krunoslav Golubić, 098/806-281

14. 9. Jesen u Moslavini

Pl. kuća Moslavačka Slatina
HPD Jelengrad, Kutina
Ladislav Jurinjak, 098/456-226

14. 9. Slet planinara Slavonije - 90. obljetnica PD-a Dilj gora

Dilj gora, pl. dom Đuro Pilar
Slavonski planinarski savez, Osijek i PD Dilj gora,
Slavonski Brod
slavonski.planinari@gmail.com
Otmar Tosenberger, 091/18-14-119
Marica Petričević, 091/54-32-089,
pd.diljgora@gmail.com

14. 9. Subotina po starinski

Istra
HPD Planik, Umag
Zlata Markežić, 091/20-80-510

14. 9. 4. pohod S Končarom u prirodu

Samoborsko gorje: Grad Samobor (Samoborski muzej) - Palačnik - pl. dom Ivica Sudnik
PD Končar, Zagreb
Darko Karlović, 098/652-449
Zlatko Horvat, zlatko.horvat@aztn.hr,
091/31-51-411

- 14. 9. Obilazak Planinarskog puta Velebno**
Srednji i Južni Velebit
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 14. 9. 39. slet planinara Slavonije**
Dilj gora, pl. dom Đuro Pilar
- 14. 9. Dan seniora HPD-a Platak**
Platak - Rijeka
PD Platak, Rijeka
Josip Jurasčić, 098/849-508
Pero Sekulić, 051/511-848
- 20. - 21. 9. Obilazak Karlovačke obilaznice**
Karlovačka obilaznica
PD Dubovac, Karlovac
Vitomir Murganić, 091/13-33-331
- 20. - 21. 9. Tragom zbjega lovinačkog kraja**
Velebit, Sv. Rok - Dušice - Sveto brdo - Libinje -
Velika Paklenica - Seline
PD Željezničar, Gospić
Tomislav Čanić, 098/96-10-042
Josip Brožićević, 098/799-540
- 21. 9. 31. memorijalni pohod na Učku**
Učka
PD Kamenjak, Rijeka
pdkamenjak@gmail.com
Verdan Grubelić, 091/89-65-552
- 23. 9. Jesenski uspon na Oštru**
Oštra
PD Željezničar, Gospić
- 27. - 28. 9. Pohod slavonskim planinama**
Krndija
Slavonski planinarski savez, Osijek
Otmar Tosenberger, slavonski.planinari@gmail.com
- 28. 9. Planinarski pohod Branje grozdja**
Pregrada, Kostelsko gorje, pl. kuća Kunagora
HPD Kunagora, Pregrada
info@hpd-kunagora.net
Davor Rogina, 099/78-63-662
- 28. 9. Planinarski gljivarski kotlić**
pl. kuća Zamost
PD Tuhobić, Rijeka
Damir Konestra, 1komus@gmail.com, 098/338-005
Nedjeljko Horvat, 098/91-91-825
- 28. 9. Dan HPD-a Zagreb-Matica**
Puntijarka
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 28. 9. Kroz vinograde i šume**
Feričanci - Srednjak - Feričanci
HPD Sokol, Feričanci
Zlatko Brkić, 091/603-095
Ivan Kočaj, 031/603-034
- 4. - 5. 10. Dani mosoraša**
Mosor, pl. dom Umberto Girometta
HPD Mosor, Split
Denis Vranješ, 091/95-72-379
- 4. 10. Kestenijada - susret planinara u Podravini**
pl. kuća Rudi Jurić na Pesku
HPD Bilo, Koprivnica
Ivica Kušek, 091/25-10-571
- 4. 10. Jesen u Šumi Striborovoj**
Poučna pl. staza 'Šuma Striborova' na Biviu
PD Kamenjak, Rijeka
pdkamenjak@gmail.com
Verdan Grubelić, 091/89-65-552
- 10. - 12. 10. Pohod po Mljetskoj planinarskoj obilaznici**
otok Mljet, NP Mljet
PD Mljet, Goveđari
Marin Perković, 099/81-39-470
- 11. - 12. 10. Put kleti potkalničkog kraja**
Križevci - Kalnik
PD Kalnik, Križevci
Zdravko Petrinc, 098/206-248
Alojz Cetl, 099/21-83-119
- 11. 10. Dan PD-a Promina**
pl. dom Promina
PD Promina, Drniš
Tomislav Jerković, 098/17-76-924
Anita Sirovica, 098/336-982
- 11. 10. Marunada 2014.**
Učka, početak u 10 h u Lignju
PD Knezgrad, Lovran
Ariana Ferlan, 091/34-42-517
- 12. 10. Dan HPD-a Blagus**
Medvednica, pl. kuća Grohot
HPD Blagus, Blaguša
Ivan Levak, 098/90-59-400
Stjepan Kašnar, 098/412-968
- 12. 10. Pohod po Seniorskom planinarskom putu**
Gornje Rude - Bukovje - Poljanice - Plešivica
(naselje) - Gornji Pavlovčani - Breznik
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 12. 10. Dan PD-a Mrsinjin, Korenica**
Korenica - Gola Plješivica
PD Mrsinjin, Korenica
pdmrsinjin@gmail.com
Marijana Nahod, 099/51-41-105
Andreja Aždajić, 099/66-82-754
- 12. 10. Jesenski pohod »Cvjetne staze Ravne gore«**
Ravna gora
PD Ravna gora, Varaždin
Dubravko Šincek, 098/9368-063,
dubravko.sincek@gmail.com
Branka Hofer, 098/98-30-351,
branka.vz@gmail.com

IGLU ŠPORT

Dugi četvrtak
odstrca u 14.20 i 2. sat
Sreća u Vitežu u 10 sat

Thursday Late
Glasnik turnir u engleskom 20.11

10-22
Peršić

www.iglusport.hr

ODMOR

počinje
u Iglu Športu